

תיק 292687/2

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים :

הרב מיכאל עמוס, הרב שניאור פרדס, הרב חיים ו' וידאל

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אבי גפן)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ורדה חקלאי)

הנדון: אכיפת הסדרי שהות ומאבק בהסתה ובניכור הורי - קנסות והוצאות משפט

פסק דין

הקדמה

התיק שלפנינו הוא מורכב, קשה ונדיר, והוא המקרה החמור ביותר שראה וחזה בית דיננו במשך שנים רבות של סרבנות קשר והסתה של אם בממדים מזעזעים אשר גרמה בהתנהלותה כ"אם בישראל" להרס ופגיעה נפשית בילדיה כאשר חיבלה במזיד ובלב אטום ביחסי ילדיה עם אביהם עד כדי הצורך בטיפולים פסיכיאטריים. כדי להבין את חומרת הדברים וכדי שלא יישנו מקרים דומים ולמען ישמעו וייראו, נדרשים אנו לגולל בפרטי פרטים את השתלשלות התיק מראשיתו ועד עתה כדלהלן.

בית הדין מבהיר באר היטב לכל החפץ בבריאות נפש ילדיו לראות בפסק דין זה אות אזהרה והתראה ולימוד השכל עד היכן יכול סכסוך בין הורים לדרדר ילדים שהם נפשות רכות ואומללות הנרמסות ברגל גסה בלב אטום המונחה ע"י אינטרס צר, קטן ונקמני כאשר הילדים הופכים לנשק בידי מי מההורים במלחמתו העקובה מדם בהורה השני.

"אל תחטאו בילד" (בראשית מב, כב).

פרטי המקרה

לצדדים שני ילדים קטינים. הצדדים התגרשו בתאריך *** תשע"א (0.0.11). הצדדים המשיכו להתגושש ביניהם בנושא הסדרי השהות והמשמורת ולבית הדין נוצר חשש שהאם מפתחת אצל הילדים הסתה וניכור הורי כלפי האב ולפיכך נשלחו הצדדים לקבלת חוות דעת מקצועיות בעניין.

חוות דעת מכון שלם וסירוב האם לשיתוף פעולה

בתאריך י' בכסלו התשע"ב (6.12.2011) ניתנה החלטה כדלהלן:

"הונחה לפנינו חוות הדעת והאבחון של מכון 'שלם'. בית הדין מאמץ את ההמלצות כלשונו. לפיכך על הצדדים לפנות מידית לטיפול אצל מטפלת חיצונית בלתי תלויה [...]"

בית הדין הפנה אז את הצדדים לטיפול של הגב' בלינדה שוורץ [...] טיפולה הופסק עקב דרישה של האם וכפי שכותבת הגב' שוורץ בעדכון מתאריך כ"ט בשבט תשע"ב (22.2.2012) - שם נכתב בין השאר כדלהלן:

"[...] עקב דאגה לשלום הילדים, גב' [פלונת] מבקשת שמר [פלונת] יעבור הערכה פסיכיאטרית ואינה מעוניינת להתקדם במטרות הטיפול ללא תוצאות של הערכה זו.

לפי הבנתי מהדו"ח של מכון שלם, הם לא ראו לנכון להמליץ על הערכה נוספת למר [פלונת].

לפי דברי מר [פלונת], הוא רואה את הבקשה שלה כדרך לדחות את בניית הקשר שלו עם ילדיו, ואינו מעוניין לעבור עוד הערכה.

[...] עד שמר [פלונת] לא יעבור הערכה פסיכיאטרית היא אינה מוכנה לשתף פעולה בכל תוכנית טיפול. בנוסף, אינה מוכנה להבטיח שאם תוצאות ההערכה מראות שמר [פלונת] אינו מסכן את ילדיו ושקשר עמו לא יגרום נזק לילדיהם, שתסכים לתוכנית הטיפול וסדרי ראייה שנקבעו ע"י בית הדין [...] הטיפול הופסק בשלב זה ואני מחזירה את המשפחה להחלטת והמלצת בית הדין."

החלטה על הסדרי ראייה והתראה ראשונה מפני חיוב בהוצאות משפט וקנסות
בעקבות כך, בתאריך כ"ט בשבט תשע"ב (22.2.2012) נתן בית הדין - בהרכב מלא - החלטה בדבר הסדרי שהות וכן התראה מפני חיוב בהוצאות וקנסות שבה נכתב:

"הוגשה לפנינו חוות דעת מטעם היועצת הגב' בלינדה שוורץ.

לאור כל החומר שבתיק אנו קובעים הסדרי ראייה קבועים כדלהלן:

האב יקבל את ילדיו פעמיים בשבוע בימי שני ורביעי [...] כל שבת שנייה.

על האם להמציא לאב את מספרי הניידים של הילדים ובאפשרותו להתקשר אל הילדים לפחות פעם אחת ביום.

אם לא תקיים האם את פסק הדין, תחויב על כל הפרה של פסק הדין בהוצאות משפט בסך 750 ש"ח.

אם לא תקיים האם את פסק הדין שלוש פעמים יתקיים דיון דחוף על העברת המשמורת לידי האב ובנוסף יוחלט על הוצאות וקנסות כבדים על הפרת החלטות שיפוטיות וביזיון בית הדין.

לדעתנו חיוני מאוד לאפשר הסדרי לינה של הקטינים אצל האב פעם אחת בשבוע."

החלטה נוספת על הסדרי ראייה והתראה ע"פ מסקנות דו"ח מכון שלם
כמו כן, בתאריך ו' באדר תשע"ב (29.2.2012) יצאה החלטה נוספת בהרכב מלא שבה נכתב:

"[...] החלטה נוכחית זו איננה רק במתן הבהרה מקיפה וניתוח הדברים תוך סקירה ממצה על ההליכים שהתנהלו לפנינו בתיק, אלא הרבה מעבר לכך. לאחר התבוננות ובחינה מעמיקה הגענו לידי כך שהתיק שלפנינו מצריך **חשיבה מחודשת** ושינוי כיוון - דבר שיוכל אולי, בעזרת ה', להעלות אותו לדרך סלולה ומועילה - להורים ולקטינים כאחד.

בהחלטתנו הקודמת הורחבו הסדרי הראייה ונדרשו שני הצדדים להציע את תגובותיהם לאפשרות של קיום הסדרי לינה של הקטינים אצל האב.

כצפוי, תגובת המבקשת (להלן: 'האם') הייתה דרישה חד משמעית לביטול החלטה הנ"ל מטעמים שונים [...]. בבקשה הנוכחית קובלת המבקש עוד היא כותבת כי היא עושה כל מאמץ להרחיב את זמן המפגשים עם האב שנערכים פעם אחת בשבוע; ובנוסף, גם טענות האב על הפרות הסדרי הראייה מצדה - אינן נכונות.

כנספח לבקשה זו הומצא מכתב מהגברת יעל רוטמן כביר, פסיכולוגית קלינית המטפלת בבעיית ההשמנה של הקטינה - [ג'], שבה הובעה דאגתה של האם ויצמאונה למעורבות רבה יותר של האב יחד עם דאגתה הכנה מהנזקים שייגרמו לקטינים עקב התנהגות בלתי הולמת שלו, כלשונה.

[...] **בקשתה זו נדחית.**

[...] כשאנו באים לבחון את התנהלותה של האם עוד מראשיתם של ההליכים בנושא הקטינים, תוך קריאת כל חוות הדעת המקצועיות - נוכל לראות בעליל כי האם עושה מאמצים רבים על מנת לנתב את דרך הטיפול בקטינים כפי **שהיא** רואה אותם לנכון. נאמר בצער, כי חלק ממהלכיה של האם גובלים בשתלטנות והם מזיקים - בראש ובראשונה לילדים עצמם.

[...] כבר נכתב על ידי מכון 'שלם' - לאחר עריכת אבחון מעמיק למשפחה - כי ישנו חשש גדול להתהוות ניכור הורי של הילדים כלפי האב.

נבהיר כעת יותר את עמדתנו. ההורים והקטינים הופנו על ידנו לאבחון פסיכודיאגנוזי ב'מכון שלם' [...] ונכתב בו כי נראה שמתפתח כאן תהליך של ניכור הורי כלפי האב [...].

נסקור בתמציתיות את ממצאי הדו"ח: על **האם** נכתב כי היא מהווה סמכות משמעותית וניכר כי הילדים רוצים להיות בקרבתה אך חלק מתגובותיה מעלות שאלה באשר ליכולתה להיות מספיק ערנית לצרכיהם הרגשיים וההתפתחותיים" (עמוד 42). על **האב** נכתב שיש לו יכולת ליצור יחסים טובים ואינטימיים אך הוא נמצא כעת במצב קשה של משבר ואבל על פירוק התא המשפחתי, דבר שמשפיע עליו במיוחד לאור אישיותו שהיא יותר תלותית מאישיותה של האם (עמוד 46). על **האינטראקציה** עם הילדים נכתב **'המפגש הדגים ב"שידור ישיר" תהליך של היווצרות ניכור הורי**. היה עליהם (=על הקטינים) להבהיר לו (=לאב) כי נאמנותם כאן היא כלפי האם בתחילה, ואכן הם יכלו ליהנות מהמפגש עם האב שנתפס כדמות משמעותית ומיטיבה עבורם הגם שאין זה נראה כי יש להם כיום לגיטימציה לבטא זאת בגלוי. **מיותר לציין כי מדובר במצב המעורר דאגה רבה לשלום**. (עמוד 40).

באשר להסדרי הראייה נכתב בשני מקומות בדו"ח כי הם 'כמעט ואינם מתקיימים' - עמוד 44; ובעמוד 50 - 'אין מתקיימים הסדרי ראייה בין האב לילדים'.

בסיכומי הדו"ח (בעמוד 11) נקבע:

'בעת שקילת האפשרויות השונות להכרעת נושא המשמורת חשוב לתת קדימות להורה שיוכל לשמר טוב יותר את דמות ההורה השני בעיני הילדים [...] לאור הממצאים יש לשקול העברת משמורת לאב - אם כי בנקודת הזמן הנוכחית אין אנו סבורים כי מהלך שכזה הינו נכון'.

המתווה המוצע הוא משמורת זמנית (הדגשה במקור) לאם לתקופה מוגדרת (שבעה חודשים עד סיום שנת הלימודים) תוך חיוב ההורים להיכנס להליך של טיפול, והפניית ההורים להליך של טיפול הניכור ההורי אצל גורם מוסמך, ופיקוח של גורמי הרווחה על קיומם של הסדרי הראייה.

לסיכום: כבר לפני מספר חודשים הוצב לפנינו תמרון אזהרה המזהיר מפני ניכור הורי כלפי האב, אזהרה זו מגיעה מגורם מקצועי פרטי בלתי תלוי - לאחר בדיקת עומק שהם ערכו לכל המשפחה.

נראה כי מאז חלפו מספר חודשים ולא חל כל שיפור במצב, ואף גרוע מכך - חלה נסיגה.

תמונת המצב העדכנית: לאור המלצות מכוון "שלם" לטיפול בעניינו של הניכור ההורי הפנינו את שני ההורים לגברת בלינדה שוורץ, פסיכותרפיסטית מוסמכת, שנפגשה עימם מספר פעמים והגישה לאחרונה את חוות דעתה. ושוב, מדובר בחוות דעת מקצועית המפנה אצבע מאשימה כלפי האם הפוסלת כל שיתוף פעולה תוך ביטול כל דבר שיש בו כדי לבנות ולשקם את הקשר ההורי והרגשי של הילדים כלפי האב. נדגיש כי הצורך איננו רק בבניית קשר חם ויציב עם האב אלא גם בכדי לפתור בכך בעיות פסיכולוגיות רגשיות שצצו אצל הילדים בעקבות משבר הנישואין של ההורים. הדבר אכן אפשרי באמצעות יצירת אקלים אחר, ובקשר משוחרר ובריא יותר במשפחה זו.

הגברת שוורץ המליצה על מתווה מסודר של מפגשים משותפים של ההורים עם הפסיכולוגית והיועצת של בית הספר, אך היא כותבת כי 'הגב' [פלונית] (=האם) איננה מרגישה נוח עם התוכנית הזו ואיננה מעוניינת שאדבר עם כל גורם חיצוני [...] הגב' [פלונית] אף הוסיפה והבהירה לה שיעד שהאב לא יעבור הערכה פסיכיאטרית היא לא מוכנה לשתף פעולה בכל תוכנית טיפול!

האם הביעה בפניה את חששה שלדעתה האב מהווה סיכון לילדים, אך הובהר לה ע"י הגב' שוורץ שמבחינה מקצועית ניתן לבדוק מסוכנות באמצעות מפגשים משותפים עם גורמי המקצוע. מפגשים שיערכו לפי המתווה שהוצע לעיל. אך כאמור, מתווה זה נדחה על ידי האם. התנגדות זו באה בשל דרישתה הבלתי מתפשרת בדרישת אבחון פסיכיאטרי לאב!

בנקודה זו מן הראוי לציין לחוות הדעת החיובית שנכתבה על האב בדו"ח של מכון 'שלם' - דבר שיש בו כדי לשלול לחלוטין את הדרישה המוזרה הזו לחייב את האב באבחון פסיכיאטרי.

עוד כותבת הגב' שוורץ :

'היא גם איננה מוכנה להבטיח שאם תוצאות ההערכה יראו כי מר [פלונג] איננו מסכן את ילדיו ושהקשר עמו לא יגרום נזק לילדים - אזי היא תסכים לתוכנית הטיפול להסדרי הראייה שנקבעו על ידי בית הדין'.

הדברים הללו שמצוטטים מפי האם על ידי גורם מקצועי בלתי תלוי, הם חמורים כשלעצמם! האם מבהירה לנו בכך כי כל דרישתה לבדיקת פסיכיאטרית של האב בשל מסוכנות איננה רצינית. היא עדיין לא בטוחה שתוצאות חיוביות יספקו אותה; היא דורשת מראש בדיקה שכזו תוך שהיא קובעת מראש שהיא בכלל לא בטוחה שהיא תקבל את תוצאותיה!

האומנם לפנינו חוסר תום לב? דומה שהתשובה לכך היא חיובית.

מסקנותיה של הגברת שוורץ היו צפויות: עקב מורכבות המקרה, הומלץ על פיקוח של אגף הרווחה על סדרי הראייה תוך עירוב מטפלים מקצועיים.

נציין כי עוד לפני כן, בית הדין הקדים ופנה לאגף הרווחה ב[...]. (מקום מגורי האם והילדים) לצורך בדיקה ופיקוח הסדרי הראייה בשל תלונות סדרתיות שהוגשו בנושא. לפני מספר ימים נתקבלה לפנינו הודעה בה כותבת לנו הגברת זיוה ראובן, פק"ס לסדרי דין, כי בשל אי-שיתוף הפעולה מצדה של האם, בעבר ובהווה, אין באפשרותה להכין תסקיר.

עם זאת יש לציין, ובצער, את העובדה הבאה: אגף הרווחה לא התבקש מאתנו אבחון או תסקיר מעמיק בתיק. אבחון מקצועי ומעמיק שכזה כבר בוצע על ידי מכון 'שלם' אותו הזכרנו לעיל. כל שדרשנו מהם היא בדיקה טכנית פשוטה: את קיומם ואופיים של הסדרי הראייה הנערכים בין האב לילדיו, ותו לא. זאת בשל טענות קשות בנושא מצד האב והכחשות מצד האישה בנושא. נמצא אפוא, שגם בנושא פעוט שכזה שכל תכליתו הוא בבירור עובדתי ופיקוח על קיומם של הסדרי הראייה מכוח החלטות שיפוטיות - גם בכך האם לא שיתפה פעולה, ואיננה בכך את אפשרות הכנת התסקיר בנידון.

בבקשה הנוכחית שהגישה באת כוחה של האם היא תוקפת את החלטתנו הקודמת בקביעת והרחבת הסדרי הראייה והאפשרות להסדרי לינה. היא כותבת כי לא נשמעה עמדת האם, אולם "יש לה רצון להרחיב את הפגישות עם האב" (סעיף 8 לבקשה) [...]. ובכלל גם יש לה חוות דעת מקצועית משלה [...].

חוות הדעת הזו איננה אלא מכתב מאת הגב' יעל רוטמן, פסיכולוגית קלינית, שמטפלת בבעיית ההשמנה של הקטינה [ג']. הטיפול הפסיכולוגי הזה דרוש בגלל ששורשה של בעיית ההשמנה הוא רגשי - בגין המשבר המשפחתי והמאבק ההורי שאותו חוותה הילדה מקרוב. (יוער כי גם בתסקיר של מכון שלם מלפני שנה הוזכר עניין זה). ויובהר כי מדובר במכתב יזום שאותו יזמה האם.

לא מדובר באבחון הורי - מאחר שלא נערכו מפגשים עם האב, אלא מדובר בטיפול רגשי לילדה, בלבד. כמובן שיש לברך עליו, אך בהחלט שאין לראות בו כחוות דעת מקצועית בעלת משקל שיש בכוחה לעמוד כנגד חוות הדעת המקצועיות שהזכרנו לעיל; הללו עסקו בשורש הבעיה עצמה - קרי באבחנת סיבות הניכור ההורי; באבחון הורי מעמיק להורים לילדים וליחסי הגומלין שלהם - תוך מתן הצעות ודרכי טיפול, ולא רק כטיפול קליני בתופעות הלוואי של הבעיה.

אך עם זאת, קיימת חשיבות גדולה בהמצאתו של המכתב הזה מהפסיכולוגית הקלינית. מכתב יזום זה הבא מצידה של האם - משקף נאמנה את עמדתה וזווית ראייתה של האם בפרט כשהוא בא מגיע מגורם מקצועי שעמד עימה בקשר רציף. כאמור, האם הייתה שותפה בטיפול הרגשי של הבת [ג'] ותוך כדי הטיפול היא חשפה בפניה את מחשבותיה ואת חששותיה. ואכן, הדברים הללו באים לידי ביטוי במכתב זה.

וכך כותבת הגברת רוטמן, המטפלת הקלינית, כי האם כואבת את 'היעדר האב כדמות מטיבה בחיי הילדים' והיא 'צמאה למעורבות רבה יותר של האב ודואגת בכנות מנזקים שייגרמו ל[ג'] ואחיה עקב היעדרו או התנהגות בלתי הולמת שלו [...] בנוסף התרשמתי כי היא מקפידה להציג את האב באופן מכבד וענייני. היא אמנם חשה כי יש לו מגבלות רבות בקשר עם הילדים אך מנסה להפיק מקשר זה את המיטב.'

כאן מסתיימת סקירת ההליכים וחוות הדעת החשובות שהומצאו לנו, ומכאן אנו פונים לנתח אותן תוך הסקת מסקנות משפטיות עבור יישומן המעשי:

באופן כללי עלינו לומר, ובצורה הברורה ביותר כי שני ההורים הם אנשים חיוביים נורמטיביים ומשכילים. זו התרשמותנו ואלו הם גם ממצאי דו"ח מכון 'שלם'. מאבק הגירושין והמשבר המשפחתי שליווה אותו גרם לאם לאבד את אמונה באב וממילא גם לאבד את האמון בכל הגורמים המקצועיים שחיוו כלפי האב חוות דעת חיוביות. לצערנו, אין מנוס מלקבוע כי היא נוהגת באובססיביות מסוימת כנגדו וכנגד גורמי הרווחה עימם היא מסרבת בעקשנות מלשתף פעולה. התנהלות זו פוגעת באב - **ובילדים עצמם**. כל הגורמים המקצועיים הזהירו מפני ניכור הורי - ניכור שאכן מתגלה לנגד עינינו טיפין טיפין [...]

נציין כי בחוות הדעת של מכון 'שלם' קיימת נקודה זו התייחסות רחבה, קרי - לעמדתם המסויגת של הילדים במפגש עם האב - בשל השפעה רגשית שיש להם מהאם, אך ככל שהמפגשים חזרו על עצמם והתארכו ניתן היה לראות בפתיחות ובשחרור העצמי של הילדים כלפי האב. למרבה הצער בחודשים האחרונים הוגשו מספר רב של תלונות מצדו של האב על אופן התנהגותם המאולץ והמסויג מדי של הילדים במפגשים עמו.

סבורים אנו כי עמדתה המיליטנטית שיש לאם כלפי האב לשוות לו תדמית שלילית בחוסר בשלות הורית, מביאה אותה גם לטיפול עליו את עלילת המסוכנות ההורית, וכבר הזכרנו לעיל את חוסר תום הלב שלה בעניין זה. אחרת נתקשה להבין את הסתירה הפנימית והאמביוולנטית הזועקת מהתנהגותה של האם:

היא רואה באב אדם מסוכן לילדים - עד כדי כך שאפילו אבחון מקצועי לא ישכנע אותה אחרת (כפי שהצהירה בפני הגב' שוורץ); ואף לא תכיר בתוצאותיו! בדו"ח מכון 'שלם' נמתחה עליה ביקורת על איהיכולת וההכרה שלה לשמר את דמותו ההורית של האב בעיני הילדים תוך המלצה על אפשרות של העברת משמורת - ומדובר בגורמי מקצוע בלתי תלויים. וכעת - האם מצוטטת על ידי הגב' רוטמן, מפיה, כי היא מנסה לצייר את האב באופן מכבד וחיובי [...]

לאור כל האמור אנו קובעים בזאת:

[...] הסדר ראייה נוסף ייערך ביום רביעי בין השעות 16.00 עד 19.00.

כל שבת שנייה - הילדים ישהו אצל האב.

כל הפרה של הסדר לינה, באמצע השבוע או בסופי שבוע, תגרור חיוב בהוצאות משפט בסך 750 ש"ח.

על שני הצדדים להמציא לנו דיווח שוטף כתצהיר עדות - מדי 21 יום על קיומם של הסדרי הלינה והראייה באמצע השבוע ובסופי שבוע, באופן מסודר. אי דיווח שכזה ייחשב כהפרת החלטה שיפוטית ויחייב את הצד שלא ימציא דו"ח כזה קנס בסך 500 ש"ח [...]

חיוב בהוצאות משפט ובקנסות בעקבות הפרת הסדרי הראייה

בתאריך כ"א באדר תשע"ב (15.3.2012) לאחר הפרה של הסדרי השהות ע"י האם ניתנה ההחלטה הבאה בהרכב מלא:

"בכתב הבקשה נסקרים מספר אירועים שיש בהם כדי ללמד על הפרת הסדרי ראייה שיטתית [...]

נתייחס לאחד מהם, אירוע זה דווח לנו בפרוטרוט על ידי פקידת הסעד [...] שנכחה בו והייתה חלק ממנו [...]

האב הגיע לבית הספר, אך האם (ואביה שאף הוא נכח במקום) לא אפשרה לו ליטול את הילדים. מדובר אפוא באירוע קשה שבו התגלתה סרבנות הקשר של האם. היא התנגדה בנחרצות מלמסור את הילדים לידי האב, ואף התנגדה בנחרצות מלשוחח עם עובדת הרווחה ומלאפשר לה לשוחח עם הילדים. נכתב בתסקיר כי 'האם חזרה ושאלה אותה האם היא קבלה את המכתב של באת כוחה, עוה"ד חקלאי, תוך שהיא מונעת מלהתקרב לילדים ולשוחח עמהם'. כלומר: על מכתבה של עורכת דינה היא הייתה מוכנה לשוחח, ותו לא [...]

עובדה זו, לצערנו הרב, מהווה המשך להתנהלותה הקשה בדבר סירוב קשר תוך רמיסת זכויות האב והקטינים כאחת - כפי שתוארה על ידנו בהרחבה בהחלטתנו הנ"ל [...]

אנו קובעים בזאת:

עבור הפרת הסדרי הלינה שביום שני האחרון על האם לשלם לאב סך של 750 ש"ח - שיעור הוצאות המשפט שקבענו בהחלטתנו בעבר עבור הפרה שכזו [...]

במידה וביום שני הבא (או בסוף השבוע הבא, בו צריכים הקטינים לשהות אצל האב) שוב יופר הסדר הלינה - תחויב האם לשלם לאב סך של 1000 ש"ח על הפרתו [...]"

התראה נוספת מפני קנסות

בתאריך ו' בניסן תשע"ב (29.3.2012), הוציא בית הדין החלטה נוספת בהרכב מלא בעניין הסדרי הראייה לחג הפסח, ובה נכתב:

"הפרת הסדר ראייה זה מצדה של האם יגרור חיוב קנס בסך של 3,500 ש"ח

[...] דיווח מסודר יומצא לבית הדין לאחר חג הפסח.

על האם לשנות את דרכה ולשתף פעולה עם האב ועם עובדת לשכת הרווחה הגב' ראובן לקיומם של הסדרי הראייה עם האב [...]"

וכך, לאחר קבלת דו"חות הרווחה ודיווחי מכון שלם על התנהלות החמורה של האם ולאחר קיום דיון ארוך וממצה ואין ספור החלטות והתראות לאחר הפרות סדרתיות של האם הוציא בית הדין בתאריך ה' באב תשע"ב (24.7.2012) החלטה ארוכה וממצה בהרכב מלא שנאמר בה בין השאר, כדלהלן:

"[...] מה שהתינוק מדבר בשוק - מאביו או מאמו שמע.

ואכן הקטינים הללו מקיימים את הפתגם האמור [...] החלטה זו היא כהחלטת המשך להחלטות הקודמות והמפורטות שניתנו על ידנו בתיק זה בתקופה האחרונה [...] כ"ט בשבט (22.2.2012); ו' באדר (29.2.12); כ"א באדר (15.3.12); ו' בניסן (29.3.12). (כשייכתב להלן 'ההחלטה המפורטת' - הכוונה להחלטה מיום ו' באדר - 29.2).

בהחלטה שניתנה בתאריך ו' באדר (29.2) סקרנו בהרחבה ובפירוט רב את העובדות וחוות הדעת המקצועיות שניתנו בתיק. כפי שכבר כתבנו מדובר כאן באחד התיקים הקשים, אם לא הקשה ביותר, בנושא סירוב קשר הורי של קטינים כלפי אביהם - סירוב שבא כתוצאה מהסתה קשה מצדה של האם [...] ניאלץ לחזור על חלק מהם לצורך הנמקת שיקול דעתנו בהחלטתנו הנוכחית. מובאות מהחלטות קודמות יובאו כאן בעיקר לצורך מתן תמונת רקע רחבה יותר כדי שנוכל לבחון את העובדות ואת הממצאים העדכניים שבהם עסקנו בדיון ההוכחות האחרון, ממבט מקיף ונכון יותר.

[...] התמקדנו בעיקר בחוות הדעת המקצועיות של גורמי המקצוע השונים (גורמי הרווחה, 'מכון שלם', ועוד) באבחון ההורי ובאינטראקציה שלהם עם הקטינים; בהתנהלות הפסולה של האם באי הכרתה בדמותו של האב כדמות הורית, ובאי שיתוף פעולה טוטאלי עם גורמי הרווחה ועם הגורם הטיפולי הפרטי (הפסיכולוגית בלינדה שוורץ). בהחלטה הנוכחית נתמקד בעיקר בפן המעשי והעובדתי: בבחינת הסדרי הראייה והלינה כפי שהם אמורים היו להתקיים, באופן קיומן היום, ובדרכים שלפי דעתנו יש ליישם מכאן ואילך [...]"

סקירה

דיון ההוכחות [...] בתאריך כ"ה בתמוז - 15.7, דיון שארך כחמש שעות רצופות (!) וביומן בית הדין הוקדש עבורו יום דיונים מלא [...]

בדיון הוכחות בו נחקר שוב האב [...] הציג את תמלולי ההקלטות מהמפגשים הללו על הדברים הקשים וכינויי הגנאי שהילדים הטיחו בו [...]

העובדות וטענות הצדדים

האב קובל בפנינו מזה חודשים ארוכים על הסתה קשה של הילדים נגדו מצדה של האם. לדבריו [...] הם בזים לו, מגדפים אותו, ומכנים אותו בכינויי גנאי. מצידו הוא מנסה להיות מאופק ואדיב אליהם, אך יחסם אליו הוא קשה ופוגע [...] מאחורי היחס המשפיל הזה של הקטינים עומדת האם. הוא מצביע על מספר רב של דברים שהוטחו בו והם קשורים ישירות להליכים המשפטיים שמתנהלים בינו לבין האם - דבר המעיד על מעורבותם העמוקה בסכסוך ההורי [...] הסדרי הראייה במהלך החודשים האחרונים [...] הוא בא ברכבו לבית האם כדי לקחת את הילדים; הללו יוצאים מפתח הדלת אך הם מסרבים להיכנס לרכב. כל שידוליו והפצרותיו נופלות על אוזניים ערלות, ומנת חלקו מהם גידופים וחירופים. במספר הזדמנויות הוא הקליט את הילדים ולאחר מכן הוא תמלל [...] שמונהעשר תמלולים [...] בתקופה האחרונה הילדים הפסיקו בכלל לדבר עמו - לטוב ולרע [...]

דיון והכרעה

[...] מסקנות החלטתנו מיום ו' באדר - 29.2 (ולקמן: "**ההחלטה המפורטת**") קבענו בסעיף 1:

משמורת הקטינים תהיה כמשמורת זמנית אצל האם בשלושת החודשים הקרובים או עד למתן החלטה אחרת של בית הדין - תוך בחינת הטיפול בנושא הניכור ההורי, טיפול בשני ההורים מחויבים בו.

קביעה זו באה על רקע ההמלצות המקצועיות של 'מכון שלם' שהמליצו (בחודש דצמבר 2011, מועד הגשת הדו"ח) לקבוע משמורת זמנית בת שנה אצל האם תוך בחינת הטיפול ההורי וירידת הניכור ההורי של הקטינים כלפי האב. מאחר שנוכחנו בהתדרדרות ובהחרפת ניכור - הורינו על משמורת זמנית בת **שלושה חודשים** תוך הטלת קנסות משמעותיים על הפרת הסדרי ראייה ולינה. משכך, כעת בחלוף פרק הזמן האמור יש לדון מחדש בזהות ההורה המשמורן - הזמני או הקבוע.

לאחר מכן ניתנו עוד שתי החלטות כנגד האם (בתאריכים כ"א באדר ו' בניסן - 15.3; 29.3) שכללו התראות במתן קנסות על איקיום הסדרי ראייה ולינה תקינים והוראות לשיתוף פעולה עם גורמי הרווחה. כאן המקום לציין שוב כי האם מסרבת לכל שיתוף פעולה עם גורמי הרווחה הרשמיים, או עם כל גורם פרטי אחר [...]

לצערנו הרב, מאז המצב ממשיך ומתדרדר, ומיום ליום הוא נעשה גרוע יותר [...] המציאות המרה וטופחת על פנינו, ועל פניה של כל המשפחה האומללה הזו. כיום ניתן למצוא אצל הקטינים ביחסם אל אביהם חוצפה רבה וגסות רוח; מעורבות יתר של הקטינים עד

לפרטים בהליכים המשפטיים שמנהלת האם בנושא נגד האב ואי רצון מופגן מלשוחח ומלהיפגש עם האב או עם פקידת הרווחה (ראה החלטה מיום כ"א באדר - 15.3, ובעדותה בדיון ביום י"ז באייר - 9.5).

[...] אלו הם פירות באושים של הסתה קשה ושל הטפת ארס מתמשך לליבם הרך של הילדים כנגד אביהם. קשה היה לנו לקרוא את תמלולי המפגשים [...] שני הילדים -[ג'] ו[ד'] - מטיחים אומרים לאב [...] 'לא רוצה אותך'; 'לך מכאן!' 'לך מכאן עכשיו!' - משפטים שחוזרים על עצמם שוב ושוב עד שהאב נאלץ לעזוב בבושת פנים.

על רקע זה ניתן היה לשמוע בדיון האחרון את האב זועק בדם ליבו את המשפטים הבאים: 'זה לא מילים שלהם, זה מילים שהם מוסתים [...] וזה גרוע ממות ההורה! אסור להם להתאבל עליי [...]

הסתה וניכור הורי

לבחינת הניכור ההורי [...] נדרשנו לקיומו של דיון ההוכחות האחרון [...] הוצגו לפנינו תמלול ההקלטות שאותן הקליט האב במפגשיו עם הקטינים [...] על ידי איש מקצוע [...] מקבצים דיגיטליים [...] המתמלל הופיע לפנינו בדיון והעיד על נכונותם ואמינותם [...] ניתן לראות בעליל באיזו רמת ניכור גבוהה מדובר. נצטט מעט מהדברים הללו, ובצער נאמר כי הדברים הללו מדברים בעד עצמם.

להלן מספר ציטוטים נבחרים מהמפגש שנערך בין האב לקטינים - [ד'] ו[ג'] ביום י"ג באדר תשע"ב (7.3.2012):

[ד']: 'לא רוצים לבוא אתך [...] לא רוצים לעשות מה שאתה עושה' [...]

[ג']: 'אנחנו יכולים לעשות מה שאנחנו רוצים, מה שאנחנו מרגישים' [...]

[ד']: 'כל מילה שאתה אומר זה שקר, ואנחנו רואים את זה בעיניים שלך'.

והאב משיב: 'לי זה מאוד מצער שאתם אומרים לי את זה' [...]

[ד']: 'אתה משקר ואני לא בא אתך' [...]

[ג']: 'אנחנו לא אוהבים אותך';

והאב משיב: 'את יודעת מה, אבל אני אוהב אותך' [...]

[ג']: 'אתה משקר, כל מילה שאתה אומר הוא שקר [...] תמיד אתה אומר שקרים [...] כי אתה **שקרן** [...] איזה אבא [...] **טמבל** [...] אתה יודע שאתה פשוט מעצבן [...] טמבל [...] אתה **עלוב** [...] אתה משקר [...] רואים את זה דרך העיניים';

[ד']: [...] 'איזה טמבל אתה [...] אתה שונא אותנו [...] **עוף מפה**, רק תלך מפה [...] אנחנו לא נספר לך כלום [...] אתה אבא גרוע! אתה **'אהבל'**! [...] נראה אותך בעוד מיליארד שנים [...]

[ג']: 'עוף מפה';

[ד']: 'אין לך מה לעשות פה'.

כאמור מדובר בציטוט קצר בלבד. המילים המחוצפות הללו - 'שקרן', 'אתה משקר' ו'שקרן עלוב' ושאר 'פניני הלשון' הללו חזרו על עצמן במהלך המפגש הזה עשרות פעמים! מפגש שנחל כישלון. הילדים לא הסכימו להיכנס למכוניתו של האב, והסדר הראייה הזה התבטל.

כך גם המפגש שלאחריו, ביום ט"ו באדר תשע"ב (9.3.2012):

האב [ג']: 'תיכנס לי לאוטו מתוקה' - [ג']: 'לא! [...]

[ד']: 'כל זה בעיה שלך, אתה משקר, אתה משקר לבית דין ועכשיו אנחנו לא באים אתך בגלל זה שאתה משקר לבית דין';

[ג']: 'וזהו, שונאים אותך', [ד']: 'בגלל זה שאתה משקר [...]. אתה רק רוצה כסף', [ג']: 'רואים את זה בעיניים שלך', [ד']: 'אתה רק רוצה כסף, שקרים לא מובילים לשום מקום, וזה רק עושה את המצבים גרועים יותר וגרועים יותר כל הזמן [...]. עדיף לגמור את זה עכשיו, שתי שנים וחצי [...]'

האב: 'על מה אתה חושב [ד']? - [ד']: 'הגירושים!'

האב: 'מה זה קשור אליכם? זה לא קשור אליכם!'

[ד']: 'זה כן קשור, זה מאוד קשור, והכול בגללך, אנחנו עצובים [...]

האב: 'מה אימא סיפרה לכם?'

[ד']: 'לא עניינך, אנחנו לא רוצים להגיד לך' [...]

האב: 'קודם כול, מה שקורה ביני לבין אימא זה לא קשור אליכם.'

[ד']: 'זה כן קשור [...]. לא מאמינים לך לאף מילה [...]. כל מילה שלך זה שקר';

[ג']: 'טמבלי';

[ד']: 'גם פתאום, פתאום אתה פונה לבית דין ואומר "אני רוצה עוד ימים, אני רוצה, אני רוצה"';

[ג']: 'ואז שינו את הימים [...]. שני ורביעי ושישי ושבת, אנחנו בכלל לא רוצים! [...]' ;

[ד']: 'למה הלכת לבית דין? [...]. שם יש יותר בנים. לא שואלים את אימא, איזה מין בית משפט זה?'

[...] 'עוף לנו מהשטח! עוף מפה! [...]. יקישטה';

[ג']: 'אם אין לך כנפיים אז לך ברגל!'

[ד']: 'אם יש לך שכל אז עוף מפה!'

[ג']: 'אם אתה יודע לנהוג אז עוף מפה!'

האב: 'קומו תיכנסו לאוטו.'

[ג']: 'לא! אתה יודע שזה הפעם האחרונה שאנחנו פותחים לך את הדלת, ושאתה מעצבן אותנו?'

וכך מסתיים לו עוד מפגש אומלל נוסף בפחי נפש.

גם בימים שלאחר מכן, האב מגיע ולא מרים ידיים:

ג' בניסן תשע"ב (26.3.12): 'לא רוצים ללכת בגלל שאתה שקרן' [...]

ה' בניסן תשע"ב (28.3.12): [ד']: 'אני מרגיש שאתה רע' [...] אתה משקר אתה רוצה שיהיה לנו רע [...]

בתאריכים י"ד בניסן תשע"ב וי"ב באייר תשע"ב (6.4.12 ; 4.5.12) הילדים לא מדברים עמו.

ט"ו באייר תשע"ב (7.5.12): [ג']: 'לך מפה עכשיו' [...]

ניתן להיווכח עד כמה הקטינים מעורבים בהליכים שמתקיימים בבית הדין, מהתבטאויות שונות על כך שיהאב משקר בבית דין, ו'שהוא רוצה שם רק כסף'; ובכלל למה הוא הלך לבית דין ש'שם לא שואלים את אימא' [...]

ניתן כבר לראות - ואנו מקבלים כאן את עמדתו של האב כי הילדים כפי הנראה קיבלו הוראה מהאימא שלא לדבר יותר לאחר שנודע לה שהאב הקליט את המפגשים שנערכו בחודשי מרץ ואפריל - וביקש להציגם בדיוני בית הדין. בדיון האחרון הצהיר בפנינו כי הילדים סימנו לו בסימני ידיים שהם לא מדברים בגלל שהוא מקליט אותם.

והשאלות המתבקשות:

- אם זו איננה הסתה, הסתה מהי?

אם זה איננו ניכור הורי, אם זה איננו סירוב קשר, ניכור וסירוב קשר - מהם?

המסקנה היא אחת ויחידה: הקטינים הללו, מוסתים קשות נגד אביהם על ידי אימם. הם מעורבים עד צוואר בסכסוך ההורי: הם יודעים שהאבא שקרן ו'שהוא משקר כל הזמן בבית הדין' [...]. ו'שהוא רוצה שם רק כסף' [...]. וכיוצא בזה.

הדברים הללו מזכירים וממחישים לנו את דברי הגמרא בתלמוד הבבלי בשלהי מסכת סוכה (בפרק חמישי, פרק 'החליל', דף נו ע"ב) שם הובא פתגם האומר: 'שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאימיה'.

ומפרש שם רש"י שמשל הוא - 'שותא דינוקא בשוקא דאבוה או דאימיה - משל הדיוט הוא: מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע'.

המלצת ועדת התסקירים

כפי שהזכרנו בפתיחה, מספר ימים לפני הדיון התקבל לפנינו המלצה של ועדת התסקירים ונכתב בראשו את הדברים הבאים:

'במטרה לקדם את מצבם של הילדים, וביוזמתו של עו"ס מחוזי לסדרי דין מר ציון טוסון, החלטנו לקיים ועדת תסקירים במחלקת הרווחה ב[...] בהשתתפות הורים והגורמים המטפלים'.

לוועדה הוזמנו מנהלת ויועצת בית הספר שבו מתחנכים הילדים, גורמי הרווחה שכללו המפקח המחוזי - מר טוסון, מנהלת המחלקה, פק"ס לסדרי דין, והגב' זיוה ראובן - פק"ס לסדרי דין המכירה את התיק מקרוב.

לאחר דיון שארך כשעתיים וחצי שבו הם התרשמו מרמת הקונפליקט הגבוהה וחוסר האמון ההדדי של ההורים, הציע להם המפקח, מר טוסון, להגיע לטיפול בימכון שינוי כהצעת האם - כדי לעזור להם בהסדרי הראייה וביצירת אמון מול הילדים. הומלץ להורים להגיע לטיפול כהליך ראשוני לפרק זמן של שלושה חודשים - אשר במסגרתו ינסו אנשי המקצוע לבנות הליך הדרגתי של יצירת קשר בין הילדים לאביהם תוך שיתוף פעולה מלא של שני ההורים.

[...] תיק קשה זה מתנהל לפנינו כשלוש שנים. לשכת הרווחה הרשמית שב[...] כבר לפני כשנתיים הרימה ידיים מלעסוק בתיק זה, ומשכה את ידיה ממנו. האם לא הסכימה לשתף פעולה עם לשכת הרווחה, ראתה בה גורם עוין, וקידשה נגדה מאבק.

ביום י"ח בשבט תש"ע (22.2.2010) הומצאה אלינו הודעה מטעם המפקח המחוזי לסדרי דין מר מוחמד דואני. הודעה זו נשלחה לאחר שנתכנסה אצלו ועדת תסקירים בתיק זה ובה גם נידונו תלונותיה של האם כנגד הגב' זיוה ראובן - פקידת סעד לסדרי דין שטפלה בתיק מטעם לשכת הרווחה. האם דרשה את החלפתה בהודעה זו נכתבו הדברים הבאים:

אין מקום להחלפת פקידת הסעד זיוה ראובן. התרשמנו כי מדובר בסכסוך זוגי מורכב ביותר, אשר לצערנו הילדים ניזוקים ממנו. המאבק בין ההורים איננו מאפשר לכל אחד מהם לראות ולהתמקד בטובת הילדים ולממש את ההורות שלו. ניסיונו להתמקד בטובת הילדים במהלך הפגישה לא צלח. מבוקש להעביר את הסמכות שניתנה לפקידת הסעד לפקח על הסדרי הראייה ולהפנות אותם לגורם טיפולי פרטי במימונם, ושגורם זה יפקח על הסדרי הראייה וידווח ישירות לבית הדין.

לאור הודאה זו של גורמי הרווחה הרשמיים הופנו הצדדים לגורם פרטי יקר ומקצועי לצורך אבחון מעמיק ומתן המלצות. בהסכמת הצדדים הם הופנו למכון 'שלם' שערך להורים ולקטינים בדיקות מקיפות ומעמיקות והדו"ח הסופי המונה כמה עשרות עמודים הומצא לנו בחודש דצמבר 2011. התייחסנו אליו בהרחבה רבה בהחלטתנו מיום ו' באדר (29.2). המסקנות כלפי האם היו קשות, ובשל חומרתן הומלץ על משמורת זמנית לאם תוך חיובה ללכת להדרכה הורית.

בנוסף הצדדים גם הופנו למומחית גב' בלינדה שוורץ, פסיכותרפיסטית, אך גם זו הרימה ידיים מהאם לאחר כמה מפגשים. גם אותה סימנה האם כגורם עוין. על אודות חוות דעתה ראה בהרחבה בהחלטתנו הנזכרת. יוער כי כבר בדו"ח מכון שלם נכתב בזמנו כי הסדרי ראייה עם האב כמעט לא מתקיימים. עוד נבהיר כי מאז הודעתו של המפקח המחוזי של לשכת הרווחה משנת 2010, לשכת הרווחה כמעט לא הייתה בתמונה. לדוגמה: ביום כ"ו בשבט תשע"ב (19.2.2012) הומצאה לנו הודעה מטעמה של הגברת זיוה ראובן כי לנוכח שלא ראיתי כל שיתוף פעולה מצד האם נראה כי יעילות מעורבותי הינה מוגבלת, לזאת אני מבינה כי מעורבותי היא מוגבלת לזאת אני מבינה כי אין צורך בהעברת תסקיר על ידי דברים דומים נאמרו מפיה בדיון (י"ז באייר - 9.5)

שבו נחקרה הגב' זיוה ראובן אודות האירוע של ניכור הורי שבו הייתה נוכחת בבית הספר (ביום י"ח באדר - 12.3) ושעליו היא מסרה את עדותה.

חרף אי שיתוף הפעולה מצידה של האם עם גורמי הרווחה, ולמרות הודעות גורמי רווחה על מעורבותם המוגבל והעברת הטיפול לגורם פרטי - חשוב היה לנו להשאיר את גורמי הרווחה בתמונה. הם נדרשו מאתנו לפקח על הסדרי הראייה - דהיינו על קיומם או אי קיומם ולהמציא לנו דיווח שוטף עליהם. ניתנו על כך מספר רב של החלטות בהם הורינו ללשכת הרווחה ב[...] (הגב' זיוה ראובן פק"ס לסדרי דין) לעקוב ולדווח באופן שוטף על הסדרי הראייה, ובמקביל גם ההורים חויבו להמציא דיווח שכזה. ראה החלטות מהתאריכים י"א באדר; כ' באדר; ב' בניסן ו' בניסן (5.3; 14.3; 25.3; 29.3) ועוד. הצורך במעקב מצדם של גורמי הרווחה בא בעקבות תלונות חוזרות ונשנות מצד האב על ניכור הורי וסירוב קשר - וראינו צורך שגורם אובייקטיבי יבחן וידווח עליהם. אחד מהדיווחים הללו היה בנוגע לאירוע שקרה בבית הספר ביום י"ח באדר (12.3), אירוע שבו הגיע האב בליווי הגב' זיוה ראובן ליטול את הילדים תוך הדרכתם ע"י העו"ס - דבר שנתקל בסירוב מוחלט מצד האם שנכחה במקום. וראה בדיון מיום י"ז באייר (9.5) בעדותה של הגב' ראובן על האירוע.

בסיכומם של דברים, גורמי הרווחה הרשמיים הרימו ידיים בתיק זה עוד לפני למעלה משנתיים. בגין אי שיתוף פעולה מצד האם לא קבלנו מהם אף לא חוות דעת מאבחנת אחת. משום כך הופנו הצדדים לגורמים פרטיים, לצורך אבחנה והדרכה. משכך, המלצת וועדת התסקירים שהומצאה לנו לאחרונה, היא בבחינת הפתעה, וכאמור, יש לנו מספר הסתייגויות ונקודות הדורשות הבהרה:

גורמי הרווחה בעבר בקשו כי הטיפול בתיק יעבור לגורמים פרטיים - לבקשת מר דואני המפקח המחוזי בת"א, וכך אכן נעשה. כעת, כנראה השתנתה כעת המדיניות וגורמי הרווחה החליטו להיכנס לעובי הקורה. הוקמה וועדת תסקירים אליה הוזמנו ההורים ומנהלת בית הספר ולאחר דיון של כשעתיים ניתנה קיבל המפקח מר ציון טוסון את דרישת האם - ללכת להדרכה הורית ב'מכון שינוי'.

השאלות המנקרות כאן הן כדלהלן: מה גרם לשינוי המדיניות? מדוע המפקח מר טוסון קיבל דווקא את עמדת האם בדרישתה ללכת למכון פרטי חדש - 'מכון שינוי', בעוד 'מכון שלם' שערך את הדו"ח מכיר כבר את התיק לעומק? ואם הדרכה הורית במכון פרטי חדש - מדוע דווקא במכון שינוי - ומדוע לאור התנהלותה של האם יש לתלות תקווה שהם יצליחו - במקום שהפסיכותרפיסטית בלינדה שוורץ שגם אליה הלכו הצדדים מתוך הסכמה נכשלה? האם אין כאן שוב 'מריחת זמן' מיותרת בה חפצה האם, כך שאנו חוזרים כעת **לנקודת ההתחלה** - שנה אחורה לחודש דצמבר 2011 המועד שבו קיבלנו את המלצות דו"ח שלם והפנינו את הצדדים להדרכה ולטיפול הורי - כך שאנו מוחקים שנה לחינם, ללא כל התקדמות!

חשוב לנו לקבל הבהרות על השאלות הללו מאת גורמי הרווחה, ומזכירות בית הדין תואיל להמציא החלטה זו לידיהם.

משכך, נאמר כי כעת איננו מקבלים את המלצת ועדת התסקירים האחרונה.

דו"ח מכון שלם - על אבחוניו הפסיכולוגיים המעמיקים - הוא בסיס היציאה של התיק. כישלון ההדרכה ההורית רשום על שמה של האם, בשנה האחרונה, (ראה דו"ח הגב' שוורץ); הניכור וההסתה ההורית - כנ"ל (ראה דו"ח מכון שלם והתמלולים שתועדו ממפגשי האב עם הקטינים). במידה והאם הייתה רוצה לפנות להדרכה ולטיפול הורי מקצועי - היה עליה לפנות מיוזמתה לבית הדין לפני מספר חודשים לאחר שניסיון ההדרכה אצל הגב' שוורץ נכשל. באם האם חפצה בהדרכה הורית - בבקשה, אך בראש ובראשונה עליה לשנות כיוון: **עליה להפסיק להסית את הילדים ולעודד אותם להיפגש עם אביהם!** ללא כל תזוזה כלשהיא בנקודה זו, ומבלי שנשתכנע שקיים **רצון נכונות וכנות** מצד האם - קשה לנו לתלות ציפיות באיזו הדרכה וטיפול הורי - ויהיה המטפל אשר יהיה. דומה כי אותן הסיבות שהביאו את הכישלון ההוא, בעבר - הן הנה אלה אשר מביאות האם בהווה להמשיך ולהסית, ולדרדר את המצב כפי שהוא היום: ניכור וסירוב קשר קשה, ומחיקת תודעת האב מהקטינים.

עם זאת, לדעתנו **עדיין לא מאוחר**. סירוב הקשר והניכור **עדיין** איננו בלתי הפיך, אך יש להדגיש את ה'עדיין'. מעודדים אנו ממאמציו הבלתי נלאים של האב להמשיך ולבוא ולראות את הילדים חרף הניכור. מקור הרעה הוא הסתת האם ויש מקום לשקול את הוצאת הקטינים מהאם - להוציא אותם מחממת ההסתה, ועל ידי כך לנסות ולבנות קשר בריא עם האב. כדי לטהר את המים צריך בראש ובראשונה לסלק את כל הגורמים המעופשים והרעילים. עם זאת יש לשקול את המהלכים הבאים בשום שכל. לא ניתן בבת אחת להורות על העברה מיידית של הקטינים לרשות האב וצריך לבנות יחסים הוגנים וחמים עמו בצורה איטית ויציבה. הדבר לא יכול להיעשות במחי החלטה שיפוטית אחת וזהו. אולם את הרקע המסית יש לסלק ולאלתר. הטענה שהועלתה על ידי באת כוחה של האם כנגד אפשרות העברת או הרחבת המשמורת שהיא כביכול כ'זריקת הילדים לרחוב' - דינה להידחות. יש לראות זאת בבחינת 'חוטא נשכר' - הקוטף לעצמו את פירות ההסתה והניכור ההורי שאותם זרע וטיפח.

בנוסף, אנו רואים כאן מקום לשקול את עירובה של עובדת סוציאלית לפי חוק הנוער לצורך בחינת קיומם של ילדים נזקקים - לאור האלימות המילולית הברוטאלית שהם מפעילים כנגד אביהם. אולי אף יש מקום לשקול את העברת הקטינים למוסד לתקופה קצובה לצורך ניתוקם מהסתת האם, לצורך מתן טיפול והדרכה מקצועית מתאימה לילדים. על גורמי הרווחה ב[...] להמציא לנו את חוות דעתם לאפשרות זו.

כאמור, משמורת האם הסתיימה מכבר. נראה כי כל ההתראות והטלת הקנסות שהוטלו על הם בגין הפרת הסדרי הראייה נפלו על אוזניים ערלות. לא היינו רוצים להגיע למצב הזה, אך בלית ברירה אנו נאלצים כעת לאכוף בפועל את כל החלטות שניתנו בדבר הקנסות. הפעלת יד קשה כעת - זהו צורך השעה. אם נאחר את השעה הזו והניכור יעמיק עוד יותר - עלולים אנו לאחר את השעה, ולמצוא את התיק במצב כמעט בלתי הפיך.

לאור כל האמור אנו קובעים:

משמורת הקטינים במהלך החודש הקרוב תהיה משמורת משותפת. הסדרי הלינה (שני לילות בשבוע) והסדרי הראייה באמצע השבוע ובכל שבת שנייה יתקיימו כפי שהוחלט בעבר. בעוד חודש תינתן החלטה נוספת בנוגע למשמורת זו ולאפשרות העברתה לידי האב.

בהתאם להחלטות קודמות ולהתראות חוזרות ונשנות שניתנו במהלך החודשים האחרונים - אנו מחייבים את האם על כל הפרות הסדרי הראייה בחודשים האחרונים [...] בסך של 25,000 ש"ח שישולמו ישירות ליד האב [...] בגין הוצאותיו האישיות המשפטיות המרובות.

וכן בסך של 20,000 ש"ח שישולם לאוצר המדינה כקנס בגין הפרות חוזרות ונשנות של החלטות שיפוטיות. ההוצאות והקנסות הללו ישולמו בתוך 30 יום.

מכאן ולהבא: כל הפרת הסדר ראייה שלא בעטיו של האב - תגרוך קנס לטובת אוצר המדינה, בהתאם להחלטתנו מיום ו' באדר (29.2) - כל הפרה של הסדר לינה, באמצע השבוע או בסופי השבוע, יוטל חיוב הוצאות של 750 ש"ח.

לאור העבר - חובת הוכחת קיומם של הסדרי הראייה והלינה מוטלת על האם. על גורמי הרווחה ב[...] - ללוות את האב ואת הילדים בתדרוך ובסיוע לקיומם של הסדרי הראייה והלינה הללו ולדווח לנו על דברים חריגים במידה ויהיו.

[...] על האם להפסיק את ההסתה והמסרים השליליים שמועברים לקטינים, ואל לה לערב אותם בהליכים המשפטיים הנוכחיים.

יש להכיר בקטינים כסרבני קשר עם אביהם החל מתחילת חודש פברואר 2012, על כל המשתמע מכך.

אנו פונים לכל גורמי הרווחה הרשמיים - לפקידת הסעד לסדרי דין, ולפקידת הסעד לחוק הנוער - להמציא לנו חוות דעת על אפשרות הוצאת הקטינים ממשמורת האם, לידי האב או לחלופין לתקופה זמנית למוסד ציבורי תוך פנייה בבקשה רשמית לבית המשפט לנוער במתן למתן בעד לקטינים נזקקים.

חוות דעת זו תומצא אלינו בתוך עשרה ימים.

מזכירות בית הדין תואיל לשלוח החלטה זו ל"מכון שלם" לקבלת חוות דעתם אודות העברת המשמורת והטיפול בקטינים, בהתאם להמלצות הדו"ח שנערך על ידם. מבוקש כי בהמלצותיהם יומצאו לנו בתוך 14 יום [...]

פונים אנו שוב אל האם בקריאה נוספת ואולי אחרונה: אל נא תחטאי בילדים! אל נא!

ערעור האם לבית הדין הגדול

על החלטה זו הוגש ערעור לבית הדין הגדול ובתאריך ו' בניסן תשע"ג (17.3.2013) ניתנה החלטה על עיכוב ביצוע שלשונה:

"[...] בקשה [...] על עיכוב ביצוע החלטת בית הדין האזורי [...]. אשר חייבה את האם [...] לאחר שיקול הדעת אני מקבל את הבקשה בצורה חלקית וכך גביית הנ"ל מעוכבת עד כ' באייר תשע"ג (30.4.2013). במידה ותרצה האישה להאריך [...] או לבקש לבטל [...] תפנה [...] לבית הדין האזורי."

הפרה נוספת של הסדרי הראייה והתראה

בתאריך כ' בכסלו תשע"ג (4.12.2012) הגישה לשכת הרווחה עדכון שבו נאמר:

"[...] נתבקשתי להיות נוכחת בתחילתו של המפגש בין האב לילדיו ולוודא שהורי האב אינם נמצאים בסביבה [...] האם והילדים לא הגיעו [...]"

בעקבות האירוע הנ"ל, בתאריך כ"ב בכסלו תשע"ג (6.12.2012) הוציא בית הדין, בהרכב מלא, החלטה שבה ניתנה אזהרה מפורשת מלווה בהתראה נוספת על קנסות, ולשונה כדלהלן:

"הונחה לפנינו קובלנת המבקש ותגובת בנוגע לאי קיום הסדר הראייה האחרון. הוחלט כי על האם להביא את הקטינים לבית הוריו של האב, כשהדבר ייעשה תחת פיקוחה של פקידת סעד לסדרי דין הגב' זיוה ראובן.

בדיון האחרון שנערך לפנינו לפני מספר ימים התגלתה תמונה קשה בנושא הסדרי הראייה. על סמך הראיות שהוצגו ושמיעת הצדדים, התרשמותנו היא אין כל שיפור בקיומם הסדיר של הסדרי הראייה ובהפסקת ההסתה ההורית הקשה של האם.

דיווח מאת הגב' זיוה ראובן הומצא אלינו ביום שלישי כ' בכסלו - 4.12, ובו היא כתבה שהיא הייתה נוכחת בבית הורי האב בסביבות השעה 14:00 אך הילדים לא הגיעו. מבירור טלפוני שערכה לאחר מכן בשעה 16:30 עם האב נודע לה גם בשעה הזו הילדים לא הגיעו.

עובדה זו לא הוכחשה מתגובת המשיבה, אך זו בתגובתה כותבת כי רצונו של האב להלין את הקטינים בבית הורי ולא להחזירם בשעה 18:00, הוא שגרם לטרפוד המפגש הזה.

נבהיר כעת את הוראות הבאות למען הסר כל ספק:

חמשת המפגשים הבאים יהיו מבחינתנו **מבחן קובע** שבו ייבחנו כנות דבריה האם אכן היא ממשיכה ועושה ככל שביכולתה על מנת לסייע לילדים בקשר עם האב - כפי שהיא כותבת בסעיף 7 בכתב תגובתה האחרון.

מדובר בחמישה מפגשים שכל אחד מהם לא יפחות **משעתיים נטו** (לא כולל נסיעות הלוך או חזור).

הבאת הילדים אל האב ונטילתם ממנו יתבצע על ידי האם. כל מפגש ייערך בין השעות 16:00 - 18:00, פעמיים בשבוע בימי שני ורביעי. (בתאריכים: כ"ו בכסלו; כ"ח בכסלו; ד' בטבת; ו' בטבת וי"א בטבת - 10.12; 12.12; 17.12; 19.12; 24.12). בשעות הללו הורי האב לא יהיו נוכחים כפי שסוכם.

הגב' זיוה ראובן, פק"ס לסדרי דין או מי מטעם לשכת הרווחה, תלווה את המפגשים הללו לכל הפחות בתחילתם. חשיבות הליווי של לשכת הרווחה כעת היא חיונית וקריטית.

כל הפרה של הסדר ראייה שלא מחמתו של האב - תגרור קנס של 2,000 ש"ח [...] - הפרת חמשת הסדרי הראייה תגרור קנס של 10,000 ש"ח. במידת הצורך הוא ייאכף על ידי המרכז לגביית קנסות.

בחמשת הימים הללו לא יתקיימו הסדרי לינה, כהוראת שעה בלבד.

שני הצדדים ידווחו לנו אודות המפגשים הללו, ולמותר לציין כי גם לשכת הרווחה תמציא לנו תסקיר מטעמה."

הוראות בית הדין לשיפור המצב

בנוסף, ולמרות החלטות קודמות, לטובת הילדים וכצורך הכרחי לשיפור המצב הפנה בית הדין את הצדדים להמשך טיפול במכון נוסף - מכון שינוי, וחייב את הצדדים לשתף פעולה עם המכון.

בתאריך ד' בטבת תשע"ג (17.12.2012) הוציא בית הדין החלטה בהרכב מלא שלשונה:

"המלצות ובקשה למתן הבהרות מאת ד"ר גוטליב ממכון 'שינוי'.

סעיף 9 - על ד"ר גוטליב לשוחח כבר בימים הקרובים עם הילדים שיחות עומק, אין רשות לאף אחד מההורים להיות נוכח בשיחות הללו [...]

באשר להמשך הסדרי הראייה לאחר חמשת המפגשים - שהוגדרו על ידינו כ'מפגשי מבחן' - איננו רואים כל סיבה מדוע שהסדרי הראייה לא ימשיכו, ועל ד"ר גוטליב לסייע לקיום הסדרי לינה של הילדים אצל האב. לדעתנו יש להעלות את נושא הסדרי הלינה גם בשיחה הנ"ל עם הקטינים."

הטלת עלות הטיפול במכון שינוי

בתאריך ח' בניסן תשע"ג (19.3.2013) ניתנה החלטה בהרכב מלא שבה הטיל בית הדין את מלוא הוצאות הטיפול במכון שינוי על האם, וכך נכתב שם:

"[...] הבהרנו את עמדתנו בהחלטות קודמות, הניכור ההורי של הקטינים הוא פרי ההסתה של המבקשת - האם. הניסיון לטפול אשמה על המשיב - האב ולהיתלות בסעיף 21 לדו"ח האחרון של מכון שינוי האומר כי "האב מתקשה להשרות אורה נינוחה עבור הילדים במפגשים והוא נראה לחוץ בהם" - דינו להידחות. אין לראות התנהגות זו כדבר חריג, זאת בשל התנהגותם המבישה של הילדים כלפיו בשנה וחצי האחרונה שכללו הטחת עלבונות ודברי נאצה [...]"

דיווחי הרווחה על סירוב הילדים

בתאריך ז' בטבת תשע"ג (20.12.2012) הוגש דיווח מהרווחה שלשונו כך:

"[...] ילדיו סרבו לעלות הביתה [...] שלושת הפעמים הראשונות בילו עם האב בפארק [...] ניתן לצפות במערכת יחסים לקויה [...] קושי בולט לנהל שיחה בסיסית כאשר האב שואל שאלות והילדים לא מגיבים או מגיבים בתשובות מזלזלות "מה אכפת לך, מה ענייך וכו' [...]"

שיפור חד-פעמי בהתנהלות הילדים

בשלב מסוים, אולי מחמת המשך הטיפול במכון שינוי, היה נראה שחלה התקדמות בעניין, כפי הדיווח מהרווחה מיום י"ד בטבת תשע"ג (27.12.2012) שבו נכתב:

"[...] תיאור המפגש [...] ב-24.12.12 [...] כבר ברגע שהילדים פגשו את אביהם הם נראו מחויכים ונינוחים [...] לחנות המשחקים [...] האב נראה נינוח אתם. ליווה כל אחד מהם והיה שותף יחד עמם להתלבטויות. הילדים נראו נינוחים, משתפים את האב ולא נרתעים או מסויגים ממנו. לאחר חצי שעה בחרו הילדים במתנות [...] ללכת לאכול [...] בית הקפה הסמוך [...] בניגוד לביקורים הקודמים [...] ניתן היה לחוש באווירה טובה יותר ורגועה [...]"

כמו כן, בהחלטת בית הדין מתאריך ד' באדר תשע"ג (14.2.2013) נכתב:

"[...] הגב' זיוה ראובן פק"ס לסדרי דין שלוותה את המפגש החמישי דיווחה על התרשמות חיובית יותר (דיווח מיום 27.12.12)

בניגוד לביקורים הקודמים בהם צפיתי ניתן היה לחוש באווירה טובה יותר ורגועה, ואני מתרשמת מכך שחידוש הקשר בין הילדים ואביהם מאפשר להם להירגע וליצור עמו תקשורת סבירה.

כלומר יש התקדמות מסוימת אך כמובן שמפגש אחד איננו נותן אינדיקציה נכונה, אם כי יש לברך על כך ויש לקוות שכך הם יימשכו גם בעתיד [...]"

הנסיגה והתדרדרות

אך למרות זאת, בעדכון של ד"ר דניאל גוטליב ממכון "שינוי" מתאריך י"ד באדר תשע"ג (24.2.2013) נכתב בין השאר:

"[...] שני הילדים עדיין נרתעים מהאב ללא כל הסבר ברור. הם נראים נבוכים בנוכחותו [...] קשה לאם לתת מסר ברור לילדים כי טוב ונכון כי יקיימו קשר עם האב. היא מתקשה להסתיר את הסלידה שלה ממנו [...]"

קנס נוסף לאור ביזיון בית הדין

במקביל ובנוסף, בתאריך ו' במרחשוון תשע"ג (22.10.2012) בית הדין החליט להטיל על האישה קנס בעקבות ביזיון בית הדין לאחר שהאישה לא מילאה אחר צו בית הדין לדיווח שוטף בעניין הסדרי הראייה וזו לשונה:

"[...] מאחר שהמשיבה ממשיכה בשיטתיות להפר את החלטתנו מהעבר שבה הורינו לה (ולמבקש) להמציא לנו בתצהירים דיווחים שוטפים אודות הסדרי הראייה תוך פירוט תאריכים ודיווח על

אופי המפגשים - חרף ההתראות וההוראות שניתנו לה, ובשונה מהמבקש, המשיבה לא המציאה שום דיווח. דומה כי התעלמות מחובת הדיווח שהוטל עליה מחזקת את העובדות שכבר הוכחו לפנינו אודות הניכור ההורי והסתה שבאה מצדה של המשיבה. בהחלטתנו מיום ו' באדר תשע"ב (29.2.12), הורינו לצדדים:

יעל שני הצדדים להמציא לנו דיווח שוטף כתצהיר עדות - מדי 21 יום על קיומם של הסדרי הלינה והראיה באמצע השבוע ובסופי שבוע, באופן מסודר. אי דיווח שכזה ייחשב כהפרת החלטה שיפוטית ותחייב את הצד שלא ימציא דו"ח כזה קנס בסך 500 ש"ח.

בהתאם להחלטה זו ולתחשיב היוצא ממנה:

אנו מטילים בזאת על המשיבה קנס כספי בסך 3,500 ש"ח, על אידיווח שוטף [...]"

בתאריך כ"ב באייר תשע"ג (2.5.2013) נדחתה בקשת האם לעיכוב ביצוע של הקנסות מתאריך ד' באדר תשע"ב (27.2.2012).

דיון בטענות האב על הסתה וסרבנות קשר וחקירת המומחה ממכון שלם

בתאריך ה' במרחשוון תשע"ד (9.10.2013) התקיים דיון שבו טען האב מחדש את טענותיו הקשות על הסתה וסרבנות קשר ובתוך דבריו אמר:

"[...] כל פגישה זו עבודה קשה שלי שאני מנסה להוציא אותם מהעוינות שלהם, ואפילו אם הפגישות היו מסתיימות טוב, אז בפגישה הבאה אז הם שונאים אותי מחדש, לא רוצים לדבר איתי! אומרים עלי דברים איומים - 'הלוואי שאמחץ בין שתי משאיות' כך אמר לי, וגם בני אמר לי 'אל תתקשר אליי ביום-הולדתי כי זה יהרוס לי את היום', אינם רוצים תשומת לב, כך אמר לי שמונה פעמים, זה מוקלט. זו בפגישה ישירה שהייתי איתם [...]"

בדיון זה נחקר ד"ר מרדכי שירי ממכון שלם בחקירת שתי וערב ע"י הצדדים וב"כ ובין דבריו נאמר:

"[...] לא סוד שמר [פלוגי] טען לכתחילה שיש ניכור הורי וטען לזה, הטענה שמופנית כלפינו שהלכנו שולל לפי מה שאת אומרת. מה שאנו ראינו, המפגש הדגים בשידור חי [...] אנו אמרנו, זה בתהליך, זה על הסף, על הדרך לניכור הורי, למה לא אמרנו ניכור הורי, כי עדיין, מה שראינו, הילדים הפגינו אהבה וחיבה, רצון בתשומת לב, זה מדהים לראות ומצד שני אתה רואה את החלקים השנים, הדקלום [...]"

"[...] אם תקראי את החוות דעת, מי שבדק את [ג'] כן שאל, והתשובות לא היו מספקות, זה כתוב. אבא נותן לישון מוקדם, כותבת הבוחנת על דברים שאינם סבירים, ילדים אומרים בצורה ברורה, שזו האימא שסבורה שאינה מספיק, ולכן לא רוצה לבוא כי אינה ישנה מספיק, ידה של האם נמצאת מאחור. אנו אמרנו שהילדים יוצאים לדרך ניכור הורי, אפשר לראות זאת איך הם הביעו, אינטראקציה הם משנים פתאים בנוכחות האם [...]"

"[...] ההתרשמות שלנו הייתה לאם יש שני דברים דורשים התייחסות, אחד, היא בן אדם שמבחינה רגשית לא מוסתת, היא

אימפולסיבית, דבר שני, 'תרומתה' להתנגדות הקטינים ללכת לאביהם, היה אפשר ומאד ברור, שהילדים עם האבא, איך אימא רוצה שנדבר, ראינו בנוכחות האימא, שהם רחוקים מהאב, ולפני כמה שניות הם חיבקו את האבא, ברגע שהם מול האימא הם מפנים את הכתף הקרה, קל מאד לראות, ואני לא נמצא עם המשפחה, אין צורך לומר בפועל דברים כנגד אלא להעביר דברים, ואני בטוח שאם ההורים בהתערבות טיפולית וכו' [...]

[...] בהנחה שיש עליה באלימות המילולית של הילדים כלפי האבא, או התנגדות של האם להפגיש בין הילדים לאב, אז אני אומר שיש פה מקום לדאגה מבחינה זו, ברגע שזה מתמשך ומתמשך לאורך זמן, והוא עם החמרה, הסיכוי לטפל בעניין הזה הולך וקטן, התקבעות, סרבנות קשר, התקבעות יוצרת מצב מבחינה טיפולית הוא אחרי זמן לא ניתן כמעט לשפר. ולכן, אם אכן, זה קורה, למרות עזרה טיפולית, הורים לא מצליחים לעשות שינוי, למרות מאמץ, זה מאד מדאיג, ויכול להיות שמהצעות שאני שומע שהכול מהאבא, לא רוצה להתייחס, אני משיב למה שיש אצל הילדים, זה מעורר דאגה [...]"

לדבריו, באופן עקרוני המשמורת הייתה צריכה להיות של האב וכפי שנשאל בזו הלשון:

"אמרת שאם זה ימשיך לשקול העברת משמורת, אני אומר, שבית הדין הרבני הציע ושאל אם לא עוזר שום דבר - בית הדין הציע שניקח את הילדים למשמורת האב, וזה יהיה טוב לטיפול, שיהיה להם אבא ואימא, ושהקשר יסתדר, ולא יהיה ניכור הורי, ונחזיר לך את הילדים. היו מספיק מטפלים, אני רואה שזה מה שהאישה [...]"

תשובת המומחה הייתה כי לצערו הצעה זו אינה מציאותית, וכלשונו:

"לצערי אתם לא תשמעו ממני המלצה כזו. אחד הדברים הבעייתיים - אני מבין שהמקום הנכון של הילדים אצל האבא, אולי המקום הנכון, אבל עדיין, עצם העברה דורשת כוחות רציניים ממנו - לקבל שני ילדים, ולא ילדים בני שנתיים. הם יכולים להצביע ברגלים, ולא ניתן לקשור אותם. זה אבא שיצטרך לעבוד קשה וזה ייצור דרמה קשה, ולהוות סוג של דרמה, גם פעמים שבית הדין חסר אוניס."

אתה יודע שצריך לעשות אך קשה לנבא איך הילדים יגיבו, האם יגיבו בהנחת הקלה או שמא לא. בתי הדין וגורמים מחליטים יש להם טווח מסוים. אני מכיר מצב שהילדים עוברים למצב נטרלי. כל פתרון פה הוא קשה, אבל להשאיר את המצב כמות שהוא, אם הדברים שסיפר היפותטי, לא רק ילדים נגד האבא, זה עולם הפוך, זה דבר קשה, זה משהו חופר בנשמתו, ואפשר להאשים."

חקירת המומחה לבקשת האם

בהמשך הדיון, לבקשת האישה, נחקר המומחה ע"י ב"כ האישה חקירת שתי וערב. היא עמדה על טעויות שוליות בחוות הדעת ושאלה עליה שאלות. אולם המומחה פירט בהרחבה את שיטות הבדיקה הענייניות, את האובייקטיביות של הבודקים וכי התוצאות של הבדיקה בדבר סרבנותם של הילדים - שהיא נגרמת באופן חד-משמעי

ע"י האם ובגרמתה הישירה - הן ברורות ונראות בקלות. כדי להבין את הדברים בעניין זה נצטט חלקים מחקירתו של המומחה.

בחקירת המומחה בבית הדין ביום ה' במרחשוון תשע"ד (9.10.2013) נשאל בין השאר:

"אתה כותב בדו"ח שלך, עמוד 7 ו-8, כיום נמצאים [ד'] ו[ג'] בחזקתה של הנבדקת, ומקיימים הסדרי ראייה במרכז קשר, וגם אתה כותב בעמוד 6 ו-7. מהיכן אתה לוקח עובדה זאת? [...] כלומר כשאתה כותב פעמיים שהמפגשים במרכז קשר, אתה מבין שזו טעות?"

תשובת המומחה הייתה:

"ייתכן שיש טעות סופר.

המידע שיש לנו, הילדים בהתנגדות לראות את האבא, החשש שלו שהילדים פיתחו איזה התנכרות וזה המידע שקיבלנו."

ב"כ האישה הקשתה על המומחה בטענה שהיה חד-צדדי בבדיקתו ובתוצאות הבדיקה וכך היא שואלת:

"אתה שופר של האבא כשאתה עורך דו"ח. בית הדין כתב לך לאבחן את המסוגלות הורית להיות הורה משמורן, ולהתייחס לעניין הסדרי ראייה, לא ביקשו ממך להיות שופר של אף אחד, ולא חשוב לנו מהרהורי האב [...]?"

תשובת המומחה:

"בכל חוות דעת אנו משוחחים עם ההורים, מקבלים מידע משניהם, ואנו מתייחסים למידע כחלק מרקע החומר בחוות דעת, כמוכן, שחוות דעת מסתמכת על הבדיקות שאנו עושים, אני חושב שמי שקורא את החוות דעת יקרא את אבחוני הילדים, תיאור אינטראקציה של הילדים עם האב, מצב שבו אנו נכחנו וראינו והתרשמנו, אין להטיל כל דופי באובייקטיביות של הדו"ח."

ב"כ האישה מצאה טעות בחוות הדעת בציון גיל הילדים וכך שאלה:

"אתה כותב שהילדים לגביהם אנו מקיימים את החוות דעת [...] בפועל [ד'] היה במועד חוות דעת בגיל תשע ו[ג'] בת שבע."

תשובת המומחה:

"אנו לא חשבנו שיש ילדים יותר גדולים, הגב' מראה טעויות, אין מדובר בטעות מהותית, כתוב את גילם וכולל תאריך לידה. לא התייחסנו כילדים גדולים."

בהקשר לשאלת ב"כ האישה בדבר מכתב ששלחה למומחה ובו ציינה שיש למרשתה 'בעיה של אמון' עם הרווחה וכן בעיית שפה - כיצד ניתנת תשומת הלב לעניין זה, ענה המומחה:

"בוודאי לוקחים לתשומת לב, אמרתי זאת מקודם, לגבי נתון מסוים וכו', זו בחירה שלנו, למשל, היות ועו"ד הפנתה אותנו לשפה, ויש לנו ד"ר עמוס שהוא מדבר אנגלית, הכול התבצע באנגלית, כפי שהפסיכולוג כתב, לא היו אי הבנות. לגבי רשויות הרווחה, שלה יש אי אימון ברשויות, אנו התייחסנו, קיבלו מידע

שאינן לה אימון, זה לא אומר שאנו צריכים לקרוא מידע, יכול להיות אי אימון, אנו צריכים לעשות התרשמות, זה לא אומר שאיננו מקבלים כל מידע."

בהמשך הוסיפה ב"כ האישה להקשות בדבר מסמכים שהוגשו לכותבי חוות הדעת כדלהלן:

"איך אתה מסביר שבתאריך 30.10.2011 הסתיימו המפגשים, התגלו באקראי [...] הומצאו לכם ע"י האבא, זה כתב ידה של [...] מסמכים כאלה או אחרים, אף אחד לא בדק אותם, תמלילים שלא אושרו ולא נבדקו - תמלילים שהאבא החליט? אני מראה תצהירים של אח של האבא, עדות ותצהיר של [י' ש'], ואין להם קשר לתיק, מסמכים אלו קיבלתם ממר [פלונני], אני מפנה לרשימה שהועבר אליה בפקס ע"י מכון שלם, אחרי שהסתיימו המבדקים."

גם על כך השיב המומחה:

"הפסיכולוגים לא נחשפו לתמלולים ולא דברים אחרים, ויותר מכך, אנו בעקרון חומרים שאינם מתוך התיק המשפטי, איננו מתייחסים אין להם משקל, רק הדברים שבית משפט או בית הדין נותן להם גושפנקה ומקבלים כראיה, ואנו כותבים בדו"ח לטענת האב או לטענת האם, דברים שנאמרים בשם אומרם, וגם למסקנות הם ברורים ובהירים ומבוססות על ממצאים, וכל הדברים שהוגשו שוליים בלבד."

כמו כן הקשתה ב"כ האישה בעניין שאלות שהפנתה למומחה ושלא נענתה עליהם. על כך השיב המומחה:

"[...] טענות וטענות נגד איננו מוכנים לטבוע בים הזה, מפוזר הרבה עשן, של טענות ותשובות וכו', אנו מומחים, אנו פסיכולוגים יש לנו את הכלים שלנו, איננו אמורים לפרשן טענות כאלה או אחרות. אנו שומעים אותם ורואים, הבדיקות הם לב העניין. אם מצד זה או מצד אחר [...] בסופו של דבר, אם לא נגיע לחומר המרכזי אז אנו עוסקים בעשן, אני פסיכולוג, יש לנו כלים משלנו, כל הניסיונות הללו למשוך אותם לכאן או לכאן, לא עובדים עלינו."

המומחה תיאר את עבודתו המקצועית וקבע כי תוצאות הבדיקה נראות ונחזות בקלות ובדבריו הוא רומז לאם כי יש להתמודד עם התוצאות הקשות ולא להתחמק מהן, וכך אמר:

"חוות דעת שלפנינו היא לא מסובכת. מה קורה כאן, גם אדם שאינו פסיכולוג - אפשר להתרשם מהמפגש. עשינו מבדקים. הממצאים - ככל שיהיה ניסיון לערער - הם מתבססים על הבדיקות שלנו, ניתן לראות אותם בעיניים, ואשמח להראות כיצד הגענו למסקנות. ניסיונות למשוך אחרת, זה לחטוא למטרה, צריך להתמודד אף שקשה."

ב"כ האישה הוסיפה להקשות מדוע כל אחד מן הנבדקים נבדק ע"י מומחה שונה. המומחה הסביר:

"התבקשנו במיוחד למצוא פסיכולוג דובר אנגלית רהוטה, ואני אמרתי קודם: ד"ר שרון הוא אותו פסיכולוג שהוקצה ולא בגלל היותו בכיר יותר, הוא חי שם שנים רבות והוא מתאים לבקשתכם,

כל הפסיכולוגים מומחים במטריה הזו, הבכירות של ד"ר שרון - הוא בכיר יותר, אבל הפסיכולוגית ענת גם מנוסה כמוהו, ולא הייתה הפליה, ביקשתם פסיכולוג דובר אנגלית.

[...] כל מי שעושה בדיקות, זה אדם שעשה במכון שלם עשרות בדיקות, יש לי אמון מלא לכל בעל מקצוע, אני לא נכנס לזה, כל עוד הפסיכולוג עומד בזה, מבדקים עיקריים שצריך לעשות, ואם הוא מתרשם לעשות מבחן נוסף, ולא במקום, ופסיכולוג אחר לא עשה, אני נותן את מלוא הגיבוי.

פסיכולוגים וכל אחד עושה, עושה בדיקה בלתי תלויה, אחר כך יושב כל הצוות הבודק, כל פסיכולוג עם הצוות עם מרכז הבדיקה, כל אחד מעלה את הממצאים שלו וזה לפני כתיבת החוות דעת, ואומר כך וכך, וזו התרשמות. יש שיחות ודיאלוג, ושאלות שאני שואל, לאחר מכן כל פסיכולוג מוסר חוות דעת - לא רואה מה חברו כתב, לי, ומוסר לי, ואם יש לי שאלות אשאל, ואם לאו עושה אני עוד שיחות, ולגבי החוות דעת אני שואל האם יש דעת מיעוט."

המומחה הסביר מה הטעם שמצא להעדיף את האב כמשמורן על האם. וכך

אמר:

"מכיוון שאנו עוסקים בבני אדם, בכל אדם יש מורכבות של עצמו, גם מר [פלונ] וגם הגב' [פלונ], לכל אחד יש תכונות לעזור בחלק ההורות וישנם תכונות שמפריעות. מר [פלונ] בהחלט התרשמנו שהוא יכול לקרוא נכון את צרכי הקטינים, בקטע בין-אישי יש לו בעיה, אני לא אציין אותו כ'טלית שכולו תכלת', פירטנו את החסרונות שלו.

בתיק הזה, הפקטור של ההמלצה בא ממקום אחד, וכתבנו זאת: מי יאפשר את הקשר עם ההורה השני, לכל אחד יש חסרונות ויתרונות, ולגבי ההשפעה מי יהיה משמורן טוב יותר, פקטור, יש ילדים שלקראת ניכור הורי, לכאורה.

מר [פלונ] מתאים מכיוון שהוא עם תובנה יותר טובה, אבל אמרנו: הוא חלש, קשה לו להתמודד, יש חולשה נפשית. למרות זאת, אנו ניתן משמורת זמנית וניתן למשפחה להשתקם.

אם מגיעים לדיוק בחוות דעת שלנו, הכול היה בהבנה. גם גב' [פלונ] במשוב, הסכימה שצריך לעשות משהו, שיש בעיה. אנו נתנו רצפט מסוים: נעזוב את המשמורת, לכו תפתרו את הבעיה, המטפלים אחר כך יגידו איך יהיה, ואיך הורה מתמודד, מה תורם, ונעביר אליהם את התיק. להגיד שיש בהמלצה הזו חוסר הגיון, הטיה לאבא, איני מבין את הטענה שלך [...]

[...] התרשמות שלנו שמר [פלונ] בתוך הקונפליקט הזה מסוגל לשמור על המקום של האם, יותר טוב מהצורה שהאם שומרת על המקום של האב. לא נשבינו בקסמיו ולא עשינו אותו קרבן. התייחסנו באיזון, לפי אותם ממדים, לא ניסינו לירות חץ ולסמן מטרה.

[...] לא סוד שמר [פלונ] טען לכתחילה שיש ניכור הורי וטען לזה, הטענה שמופנית כלפינו שהלכנו שולל לפי מה שאת אומרת. מה שאנו ראינו, המפגש הדגים בשידור חי [...] אנו אמרנו: 'זה בתהליך', 'זה על הסף', 'על הדרך לניכור הורי'.

למה לא אמרנו 'ניכור הורי'? כי עדיין, מה שראינו, הילדים הפגינו אהבה וחיבה, רצון בתשומת לב, זה מדהים לראות ומצד שני אתה רואה את החלקים השנים, הדקלום [...] זה מופיע באבחון של [ג'], ילד שאומר 'אבא משקר' [...] מנטרות כאלה, 'אבא רוצה רק כסף', אז מהיכן הילד מבין זאת? האם התרשם? זו אמירה שלא באה באופן ישיר, לא הולך לבדוק לגבי כל אמירה, אגב הטענות שהיו לילדים כלפי האבא, רואה שחלקן טענות שוליות שבשוליות, בינם לבין ההכרזות אין בהם כלום. אימא אומרת להם שאבא לקח את כל הכסף [...] אבא נותן לישון מוקדם, כותבת הבוחנת על דברים שאינם סבירים, ילדים אומרים בצורה ברורה, שזו האימא שסבורה שאינה מספיק, ולכן לא רוצה לבוא כי אינה ישנה מספיק, ידה של האם נמצאת מאחור.

אנו אמרנו שהילדים יוצאים לדרך ניכור הורי, אפשר לראות זאת איך הם הביעו אינטראקציה הם משנים פתאום בנוכחות האם [...] 'תרומתה' להתנגדות הקטינים ללכת לאביהם, היה אפשר ומאוד ברור, שהילדים עם האבא - איך אימא רוצה שנדבר. ראינו בנוכחות האימא, שהם רחוקים מהאב, ולפני כמה שניות הם חיבקו את האבא, ברגע שהם מול האימא הם מפנים את הכתף הקרה, קל מאוד לראות."

חקירת ב"כ האם הייתה מתישה והתמקדה בנקודות שוליות עד שקוממה את המומחה והוציאה אותו מרגיעתו:

"אני מתקומם מאד, אנו הוכחנו ועשינו חקירה ללא משוא פנים, המלצות מקצועיות ואובייקטיביות, ולהגיד שאנו מבקשים תסקיר בזה חוות דעת היא לא אובייקטיבית?"

החלטה נוספת בעניין הסדרי הראייה והתראה נוספת מפני הפרתם

בתאריך כ"ד במרחשוון תשע"ד (28.10.2013) ניתנה החלטה שלשונה:

"ביום ו' במרחשוון (9.10) בתום דיון ארוך שנערך לפנינו, ובהסכמת הצדדים, קבענו הסדרי לינה לקטינים אצל האב, הגר כעת בבית הוריו. עם זאת הורינו לו להכין חדר בבית הוריו לקבלת הילדים להסדרי ראייה כולל לינה, ולדווח לנו על כך.

כעת הודיע לנו האב שהוא הכין את החדר הדרוש.

כפי שהוחלט אנו מבקשים מלשכת הרווחה שתשלח עו"ס לבדיקת החדר שהוכן להם ושאכן ניתן לקיים בו הסדרי לינה ראויים. מבוקש כי בדיקה זו תיעשה כבר בימים אלה בשל דחיפות העניין.

לאחר קבלת ההבהרה מלשכת הרווחה תינתן החלטה על מועדי הלינה."

בתאריך כ"ז במרחשוון תשע"ד (31.10.2013) הוגשה הודעת הרווחה שבה נאמר:

"[...] ערכתי [...] ביקור בית [...] [פלוני] מתגורר בבית הוריו בדירה מרווחת ומטופחת מאוד ב [...]

הדירה בת שני מפלסים. בקומת הכניסה שלושה חדרים מרווחים ונאים. אחד החדרים משמש כחדר ילדים. בחדר מיטת קומתיים ועליה החיות הפרוותיות של הילדים. בחדר יש מחשב וכיסאות והוא מסודר בצורה המתאימה ביותר לשהיית הילדים בו.

האב מתגורר ביחידה משלו בקומה השנייה [...]”

לאור זאת ניתנה החלטה בהרכב מלא כדלהלן :

”[...] אנו מורים כי מכאן ואילך הסדר הלינה [...] ייערך בכל יום רביעי [...] על כל הפרה של הסדר לינה [...] יוטל על המפר קנס בסך 2,000 ש”ח [...]”

הפרת ההחלטה והתראה נוספת

בתאריך ד' בכסלו תשע”ד (7.11.2013) הוגש דיווח הרווחה שבו נאמר ע”י עו”ס ראובן בזו הלשון :

”בהתאם להחלטת כבוד בית הדין [...] הגעתי [...] האם הביאה את הילדים בשעה היעודה [...] הילדים ניהלו משא ומתן עם האב. הוא ניסה לשכנעם לעלות אתו הביתה אך הם עמדו בסירובם ומה שיכולתי לשמוע היה בין השאר את תגובת הבן [ד'] לדברי האב כי : 'אי אפשר לפתוח דף חדש אחרי כל מה שעשית לנו.'

[...] ממשיכים בהתנגדותם, נגשתי [...] לסייע ולדבר על ליבם [...] ברגע שראו אותי התרחקו [...] ישבו האב והילדים על הספסל [...] מטיחים האשמות כלפי האב והוא מנסה לשכנעם לעלות לביתו [...] הגיעו ללא תיקי בית ספר וללא כל ציוד אחר [...]”

בעקבות זאת ניתנה החלטה בתאריך ט' בכסלו תשע”ד (12.11.2013) אשר לשונה :

”[...] נכתב בדיווח כי הילדים הגיעו ללא תיקי בית ספר וללא ציוד אחר. מעובדה זו יש ללמוד כי מלכתחילה האם לא תכננה להלין את הילדים אצל האב, וכך הטחת אשמה בדבר פרובוקציה שבאה מצדו של האב והכשילה את המפגש, כדבריה, נראית לכאורה כמופרכת.

כהתראה אחרונה אנו מורים בזאת כי על האם לקיים את הסדרי הלינה בימי רביעי ; להפסיק את ההסתה ההורית ולהתחיל להחדיר בילדים את ההכרה שיש להם גם אבא, סבא וסבתא. הם אינם יתומים. כפי הנראה מדובר כאן בהזדמנויות האחרונות שאנו נותנים לאם ועליה להתעשת לפני שיהיה מאוחר מדי.

החלטה בדבר יישום הקנס על הפרת הסדרי הראייה והלינה ביום רביעי האחרון תינתן לאחר בחינת המפגש הקרוב ביום רביעי זה.”

הטלת קנס נוסף בעקבות התנהלות האם

בתאריך ה' בטבת התשע”ד (8.12.2013) לאחר הפרה נוספת ניתנה החלטה בהרכב מלא ובה נקנסה האם, כדלהלן :

”בהחלטות הקודמות הורינו על קיום הסדרי לינה של הקטינים אצל האב בבית הוריו - בחדר שהוכשר במיוחד לשם כך ואושר על ידי גורמי הרווחה שביקרו בו. הסדרי הלינה היו אמורים להתקיים מדי יום רביעי בשעה 19:00 עד למחרת בבוקר שבו האב יחזירם למוסדות החינוך.

הסדר זה נקבע בהסכמת האם בתום דיון ממושך [...] שבו נחקר ארוכות הפסיכולוג ד”ר מרדכי שירי ממכון שלם על הדו”ח

המקצועי והארוך שהוא ערך בתיק לפני כשנה. ממצאי הדו"ח קבעו כי קיימת הסתה הורית מצדה של האם כלפי האב; ושבניגוד לאב, האם איננה מכירה בהורותו של האב ומעבירה את המסר הזה לילדים. ד"ר שירי נחקר על הקביעות האלה בדיון האחרון, ואישר אותן.

מלבד הדו"ח הנ"ל, במספר רב של החלטות - חלקן ארוכות ומפורטות - גוללנו את קורות ההסתה ההורית הקשה [...] מספר רב של ניסיונות לערוך הסדרי ראייה מסודרים - בסיוע גורמי הרווחה נערכו במהלך השנה האחרונה אך כולם נחלו כישלון חרוץ. נציין כי מלבד ההסתה ההורית הקשה שבה נכחנו אנו וכל גורמי המקצוע המוסמכים (הרשמיים והפרטיים) נציין בצער כי האם מסרבת בעקשנות מלשתף פעולה עם גורמי הרווחה הרשמיים, ובגין כך היא נקנסה על ידנו במהלך השנה האחרונה.

גם הניסיון לחידוש הקשר עם האב שנערך באמצעות ד"ר גוטליב (ממכון 'שינוי') לפני כחצי שנה נכשל, ובדו"ח שכתב ד"ר גוטליב אלינו נכתב כי 'קשה לאם לתת מסר ברור לילדים כי יקיימו קשר עם האב. היא מתקשה להסתיר את הסלידה שלה ממנו' (סעיף 20 לדו"ח).

כאמור, בדיון האחרון בתום חקירתו של הד"ר מרדכי שירי, בסופו של יום, עשינו מאמץ אחרון להסדיר מפגשים מסודרים בין האב לילדיו לכל הפחות אחת לשבוע. בהסכמת האם נקבע שהאב יכשיר בבית הוריו (שם הוא מתגורר) חדר בקומת העלייה לצורך הסדר לינה חד שבועי עם הילדים שיחלו לאחר שיתקבל אישור מגורמי הרווחה שבדקו ואישרו את תנאי הלינה. ואכן, לאחר שקיבלנו את האישור, ניתנה החלטה על התחלת הסדרי הלינה - וכהתראה קבענו קנס בסך 2,000 ש"ח על כל הפרה שלא באשמת האב. מאחר שמדובר בסרבנות קשה הנמשכת כבר כשנתיים נקבעו חיובים בסכומים משמעותיים.

הסדר הלינה הראשון אמור היה להתחיל ביום רביעי ג' בכסלו (6.11) בשעה 19:00. בשל חשיבות העניין דרשנו את נוכחותה של פק"ס לסדרי דין שתלווה את תחילת המפגש ותדווח לנו את שראו עיניה. בדיווח שהתקבל מפקידת הסעד (הגב' זיוה ראובן המכירה את התיק זה מספר שנים) נכתב כי "הילדים הגיעו ללא תיקי בית ספר וללא ציוד אחר". מעובדה זו לבד יש ללמוד כי מלכתחילה האם לא תכננה להלין את הילדים אצל האב. לפיכך, דבריה של האם שהטיחה האשמות באב על פרובוקציה שבאה מצדו של והכשילה את המפגש, לדבריה, נראה כמופרך.

עוד נכתב בדיווח: 'הילדים ניהלו משא ומתן עם האב שניסה לשכנעם לעלות הביתה אך הילדים עמדו בסירובם, ומה שיכולתי לשמוע היה, בין השאר, את תגובת הבן [ד'] לדברי האב כי "אי אפשר לפתוח דף חדש אחרי כל מה שעשית לנו." ברגע שהם ראו אותי (=את פקידת הסעד) הם התרחקו והחלו להסתובב סביב הגינה הציבורית הלוך וחזור.'

בשלב מסוים עשתה העו"ס ניסיון לשכנע את הילדים 'אך הם סירבו לקיים אתי כל קשר', כלשונה. גם גרסתה של האם (על האירוע ביום ג' בכסלו - 6.11) שלפיה האב התעלם מהילדים; לא

התקרב אליהם; איים; צעק, וכיוצא בזה - מופרכים לפי עדותה של פקידת הסעד שנכחה במקום.

יש לציין שתופעה דומה של סירוב קשר מצדם של הילדים עם גורמי הרווחה כבר הייתה באירוע אחר שקרה לפני כתשעה חודשים ובו נוכחה עובדת הרווחה בסירוב נחרץ של האם מלמסור את הילדים לאב בתום הלימודים. בהחלטה שניתנה בעקבות אירוע זה קנסנו את האם (ראו החלטה מיום כ"ב באדר תשע"ב (15.3.12)).

שני המפגשים שלאחר מכן - ב"י בכסלו (13.11) ובי"ז בכסלו (20.11) לא היו שונים מהמפגש הראשון. האם הטיחה האשמות על האב שכביכול מסיבה לא ברורה התעלם מהילדים; איים וצעק עליהם וכיוצא בזה, ומנגד האב טען על סירוב עיקש מצדם של הילדים לעלות לבית הוריו; ושהילדים שוחחו רוב הזמן עם האם בטלפון הנייד וקבלו ממנה כל הזמן הוראות ושבהמשך הם החליטו לברוח לפארק הסמוך. הצד השווה לדברי כולם: לא התקיימו הסדרי לינה בשלושת התאריכים הנקובים.

בהתאם לכך אנו רואים כאן הפרה חמורה של החלטות שיפוטיות על קיום הסדרי לינה שניתנו בהסכמה. ההסתה ההורית נמשכת, וביתר שאת. הילדים והאם ממשיכים בסירובם לכל קשר עם גורמי הרווחה והניכור ההורי הולך ומתחזק. יש לציין כי בהתאם לדו"ח שהתקבל ממכון שלם ניתנה משמורת זמנית ניסיונית לתקופה בת חצי שנה לאם. תקופה זו כבר חלפה מזמן. דומה כי כעת, חידוש קביעת המשמורת של הילדים אצל האם מוטל בספק.

בהתאם לאמור:

אנו קונסים את האם בסך 6,000 ש"ח בגין הפרת החלטות שיפוטיות בביטול שלושה הסדרי לינה (בתאריכים ג' בכסלו, י' בכסלו וי"ז בכסלו - 6.11; 13.11; 20.11).

סכום זה ישולם בתוך 30 יום, לטובת אוצר המדינה.

אנו מאשרים את בקשת האב לקבלת הוצאות משפט ועליו לנקוב בסכום הוצאותיו בצירוף אסמכתאות [...]

עיכוב ביצוע לאור החלטת בית הדין הגדול והפניית הצדדים לד"ר וישנה

בתאריך כ"ז באדר א' תשע"ד (27.2.2014) ניתנה החלטה על שליחת הצדדים לטיפול נוסף אצל ד"ר וישנה ע"י בית הדין הגדול ועיכוב ביצוע זמני. וזה לשון ההחלטה:

"מפנים את הצדדים לד"ר טלי וישנה - פסיכיאטרית לבדיקת מסוגלות הורית אשר תבדוק בין היתר אם ילדי הצדדים מוסתים ע"י אחד ההורים נגד משנהו ועליה להגיש חוות דעת לבית הדין [...] בתקופת הביניים עד לקבלת תוצאות הדו"ח ועד לקבלת החלטה אחרת שתינתן בעקבות הדו"ח מושהות הלינות [...]"

יצוין שבתאריך כ' בסיוון תשע"ה (7.6.2015) ניתנה החלטה ע"י בית הדין הגדול בבקשת האב להסרת עיכוב הביצוע, וכך נאמר בה:

"[...] בקשת האב להסרת עיכוב הביצוע אינה קשורה בשלב זה לבית הדין הגדול, שהרי בעיכוב ביצוע מיום כ"ד בתמוז תשע"ג (2.7.13) נאמר כי החלטת בית הדין האזורי מעוכבת עד למיצוי

הליך חקירת המומחה על ידי בית הדין האזורי ולאחר מכן תתקבל החלטה נוספת על ידו [...]”

החמרה והתדרדרות בסרבנות הקשר

לאור החלטת בית הדין הגדול, קיבל בית הדין האזורי לידי בתאריך כ"ח באלול תשע"ד (23.9.2014) את חוות הדעת של ד"ר טלי וישנה מ"הבית של טלי" שערכה בדיקה למסוגלות הורית לאחר הפנייה נוספת לבדיקה שכזו ע"י בית הדין הגדול, ובה נאמר בין השאר :

”[...] הילדים [...] בשיחה הם היו במתח רב, ונזקקו לאישור של [פלונית] בכל דבר שאמרו, תופעה שהמשיכה גם לאחר צאתה מן החדר, ובלטה אפילו יותר עם תום ההערכה [...] נראה כי הילדים מהווים במידה רבה שלוחה של נטלי והם אינם יכולים לדבר את דבריהם בחופשיות [...] הרושם הוא שלא מעט מן התובנות של הילדים הם למעשה עיבוד המציאות על ידי האם [...] יחסי האובייקט של [פלונית] פרימיטיביים ולקויים. היא מרוכזת בעצמה, מצפה מהילדים למלא את צרכיה (באופן לא מודע), ועשויה להיות קצרת-רוח כאשר משאלותיה אינן נענות [...] ממצא זה משפיע לרעה על כישורי ההורות שלה [...]

הרושם בבדיקה היה כי הילדים 'מתוכנתים' לדבר סרה באביהם [...] התובנות והציטוטים והמחזור של נושאים ישנים שוב ושוב, נראו כימושתלים ולא כאותנטיים [...]

[...] מר [פלונית] רוצה בקשר עם ילדיו [...] ולפי עמדותיהם וחוסר הגמישות שהם מציגים נראה כי מצב זה יהיה קשה לשינוי [...] מר [פלונית] מציג לוח זמנים דחוק, אך כל ניסיון למצוא פתרון נענה על ידי הילדים באופן מידי ואוטומטי בשלילה. גישה זו העלתה חשד כבד להסתה הורית ולניכור הורי [...]

[...] אבחון מסוגלות הורית כבר הוגש לפני למעלה משנתיים ועדיין אין כל התקדמות [...] קיימת נסיגה [...] השוואת הממצאים בדיעבד לממצאים של מכון שלם [...] מצביעים על כך שהמגמה שנמצאה שם התעצמה כאן [...] וסימני הניכור ההורי שחווים הילדים מהדהדים בעוצמה רבה [...] התוצאה היא הרסנית ממש [...] העדות המצמררת ביותר לנזקי ההליך המתמשך [...]

[...] מצאנו סימנים ברורים להסתה הורית ולמצב בו הידיים נקרעים בין הצורך להיות ילדים לבין הצורך למלא את המטלה [...] של אמם ולא לשתף פעולה עם קביעת מפגשים עם האב [...]

פגיעה קשה במצב הנפשי של הילדים עקב הסתת האם

בהמשך חוות הדעת נכתב :

כדוגמה לנזקים שנגרמו בעקבות התנהלות האם נצטט דברים שנכתבו ביחס ל[ד'], כדלהלן :

”[ד'] חש כי חלק הארי של חייו שטוח ומשעמם. הוא חווה תקופות ארוכות של פסיביות, עצב ובדידות [...] אדיש למדי לסביבתו החברתית [...] עצבנותו עשויה לנבוע בחלקה מחוסר יכולתו לחוות רגשיות מספקת והנאה [...] דיכאון [...] מציג סימנים של

דיסתימיה וחרדה. הוא זקוק נואשות לחום ולטיפוח, אך הגיע לנקודה שבה הוא חש כי הללו בלתי־ניתנים להשגה. אי לכך הוא 'כבה' [...]

'ניסיתי לפגוע בעצמי'; 'אני שומע קולות בראש שלי, האומרים לי לעשות דברים טיפשיים או רעים'; 'יש ילדים מוזרים סביבי, החפצים להרע לי'; 'יש לי סיוטים רבים'.

[ד'] זקוק נואשות לטיפול פסיכותרפי [...]"

המלצות ד"ר וישנה בסוף הדו"ח היו כדלהלן:

"הילדים [...] טיפול נפשי [...] ההורים [...] הדרכה הורית... יש לחדש את הסדרי הראייה עם האב מיידית [...] מומלץ שהאב יאסוף את הילדים [...] ויחזירם למוסדות הלימוד בבוקר [...] אי הגעה למפגשים של שני הילדים או אחד מהם תחשב להפרה של הוראת בית הדין, והסנקציה על הפרה זו תיקבע על ידי בית הדין. לאחר שלושה חודשים מומלץ להעלות את תדירות המפגשים [...]"

בתאריך י"א בטבת תשע"ו (23.12.2015) התקיים דיון ארוך ובסופו הוחלט כי הצדדים יגיבו אם הם מוכנים לקבל את ההמלצות. האב הגיש הודעתו החיובית בעניין זה. הודעת האם כי היא עומדת על דרישתה, בשים לב לעובדה שחלפה למעלה משנה ממועד מתן ההמלצות ולהתנגדותו של האב לשאת במחצית ההוצאות שנפסקו עליו בביהמ"ש לענייני משפחה, כי עד לתחילת הטיפול הפסיכולוגי בילדים ימשיכו ויחולו הסדרי הראייה הקיימים ואלה ישונו ויורחבו בהתאם להמלצת הפסיכולוגים שיטפלו בילדים. יובהר כפי שנביא בהמשך כי בית המשפט קבע עניין זה ללא סמכות.

בית הדין הורה בדיון הנ"ל לצדדים להגיש את סיכומיהם בכתב. בתאריך ט"ו בשבט תשע"ו (25.1.2016) הוגשו סיכומי המשיבה. ומאוחר יותר - בתאריך ח' באייר תשע"ו (16.5.2016) הוגשו סיכומי התשובה שבהם שבה על טענותיה.

בתאריך ב' בניסן תשע"ו (10.4.2016) הוגשו סיכומי האב שבהם שב על טענותיו. כמו כן תבע האב להסיר את עיכוב התשלום עקב העובדה שהוראת בית הדין הגדול קוימה והמומחה ממכון שלם נחקר בבית הדין האזורי. בתאריך ט' באדר תשע"ז (7.3.2017) הוגשו סיכומים משלימים של האם בעניין מכון שלם. בסיכומיה אלו שבה האם והדגישה את אשר העלתה במהלך הדיון בחקירת המומחה שהם ענייניים שוליים העוסקים בטעויות צדדיות ובטענות לא רלוונטיות המנסות לפגום ולערער את בדיקתם של מומחי מכון שלם שהוכיחו בחוות דעתם ובחקירתם מומחיות רבה. במיוחד כאשר תוצאות הבדיקה למסוגלות הורית אצל הגב' וישנה, שאליה שלח בית הדין הגדול את הצדדים, היו כפי שהיו במכון שלם ואף החמירו וקבעו כי המצב רק התדרדר עקב סרבנות קשר וניכור הורי קשה שאשמתו מוטלת על כתפי האם בלבד.

נמצא שלפני בית הדין מונחות חוות דעת של ארבעה גורמים מקצועיים שונים: של הרווחה, של מכון שלם, של מכון שינוי ושל ד"ר וישנה, ומהן עולה באופן ברור שהאם אחראית במישרין להסתה ולניכור שקיימים אצל הילדים כלפי האב. כמו כן מתוך שלל ההחלטות וההתראות של בית הדין על הפרות עולה בצורה ברורה שהאם ממשיכה בהפרות הסדרתיות והעקרוניות של הסדרי הראייה ומחבלת בקשר של הילדים עם אביהם.

נפסק לעניין הוצאות המשפט והקנסות

לאור כל הנזכר בית הדין מורה בשנית כי על האם לשלם לאב את כל הוצאות המשפט שבהן חויבה כדלהלן:

א. בתאריך כ"א באדר תשע"ב (15.3.2012) נפסק בין השאר:

"[...] עבור הפרת הסדרי הלינה שביום שני האחרון על האם לשלם לאב סך של 750 ש"ח - השיעור שחייבנו בהחלטתנו בעבר עבור הפרה שכזו.

סך זה ישולם לידי האב במזומן בתוך 14 יום [...] נציין כי אנו רואים חיוב זה, מלבד הפרת החלטה השיפוטית [...] **כפיצוי עבור הוצאות האב** ועל כן הוא ישולם ישירות אליו."

ב. בתאריך ה' באב תשע"ב (24.7.2012) נפסק בין השאר:

"בהתאם להחלטות קודמות ולהתראות חוזרות ונשנות שניתנו במהלך החודשים האחרונים - אנו מחייבים את האם על כל הפרות הסדרי הראייה בחודשים האחרונים, בסכום [...] של **25,000 ש"ח** ישולמו ישירות ליד האב בגין הוצאותיו (האישיות והמשפטיות) המרובות.

סך נוסף של 20,000 ש"ח ישולם לאוצר המדינה כקנס בגין הפרות חוזרות ונשנות של החלטות שיפוטיות. ההוצאות והקנסות הללו ישולמו בתוך **30 יום**.

מזכירות בית הדין תואיל לשלוח העתק מהחלטה זו לכבוד נשיא המשפט העליון - בהתאם לסעיף 7 (א) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון) התשט"ז, 1956.

מזכירות בית הדין תואיל ליידע בכך את המחלקה לגביית קנסות בירושלים."

ג. בתאריך ו' במרחשוון תשע"ג (22.10.2012) ניתנה החלטה נוספת שלשונה:

"[...] אנו מטילים בזאת על המשיבה קנס כספי בסך 3,500 ש"ח, על אי-דיווח שוטף. קנס זה ישולם לאוצר המדינה בתוך 30 יום [...]"

ד. בתאריך ה' בטבת התשע"ד (8.12.2013) נפסק בין השאר:

"אנו קונסים את האם בסך 6,000 ש"ח בגין הפרת החלטות שיפוטיות בביטול שלושה הסדרי לינה (בתאריכים 6.11; 13.11; 20.11). סכום זה ישולם בתוך 30 יום לטובת אוצר המדינה."

בסיכום חיובי ההוצאות והקנסות: האם מחויבת לשלם לאב סך 25,750 ש"ח וכן סך 29,500 ש"ח לאוצר המדינה. סך הכול 55,250 ש"ח.

טענות הצדדים לעניין חוב המשכנתה והקיזוזים לאור הקנסות וחיובי ההוצאות

לעניין המשכנתה, האישה תובעת מהאיש שישלם את מחצית המשכנתה.

ב"כ האיש טוען שאינו מחויב אלא רק בשלושים ושלושה אחוזים מהמשכנתה במקביל ובהתאמה לחלקו היחסי בדירה שעליו אין חולק.

כמו כן טוען ב"כ האיש כי על האישה לשלם דמי שימוש על דירתם המשותפת מאחר שדירה אף בחלקו של האיש במשך למעלה משש שנים ממועד סידור הגט בתאריך כ"ז בשבט תשע"א (1.2.2011).

עוד הוא מוסיף כי האיש שילם את מלוא המשכנתה במשך עשרים וחמישה חודשים מנובמבר 2009 ועד דצמבר 2011 כאשר בני הזוג לא התגוררו יחד.

לדבריו, לא יעלה על הדעת שעל האיש לשלם מחצית המשכנתה כאשר בבעלותו רק שליש דירה. לכל היותר לדבריו יש לחייב את האיש בשליש תשלומי המשכנתה בקיזוז תשלומי המשכנתה ששילם לבדו במשך שנתיים ובנוסף לחייב את האישה בדמי שימוש כפי שקבע בית הדין בהחלטתו מתאריך ו' באב תשע"ה (22.7.2015).

כוונת טענתו היא להחלטה מתאריך הנ"ל שלשונה הוא כדלהלן:

"דמי שימוש:

המבקש זכאי לקבל דמי שימוש מאז מועד סידור הגט, כאמור. דמי השימוש המעודכנים ייקבעו לאחר קבלת השמאות העדכנית, כנ"ל.

אשר לטענת המשיבה, טענה אליה נדרשנו להתייחס גם על ידי כב' בית הדין הגדול - בדבר קיזוז דמי מדור מדמי שימוש אלה - נאמר את הדברים הבאים: נושא הרכוש וחלוקתו נמצא בסמכותו של בית הדין, ואילו נושא מזונות ומדור הקטינים פוצל ונמצא בסמכות בית המשפט. משכך, בנושא הרכוש אנו מורים כי האב זכאי לקבל את דמי השימוש שלו מדירתו. מדובר בקוטג' יוקרתי ב[...], שדמי השימוש שלו עולים באופן משמעותי על דמי המדור שהקטינים זכאים להם לפי הדין האישי (כפי צרכם).

זאת ועוד, מדובר כאן בקטינים שהם סרבני קשר מובהקים וקשים המוסתים על ידי אמם - כפי שכתבו זאת כל גורמי הרווחה הרבים הממוסדים והפרטיים שטיפלו בהם, לרבות הדו"ח של ד"ר וישנה האחרון. כבר קבענו זאת במספר לא מבוטל של החלטות כי קטינים אלה המתייחסים לאביהם בזלזול מופגן יש להכיר בהם כסרבני קשר שלכאורה אין מקום לחייב את האב למזונות ובמדור ילדיו. אך נבהיר שאיננו באים להתערב בהחלטות בית המשפט בנושא זה ובהליכים המתנהלים לפניו, אך אין הוא כובל אותנו מלפסוק בנושא הרכוש ודמי השימוש. ברור הדבר, וצ"ע זאת גם כב' בית הדין הגדול כי אין לראות את העיקול על מזונות העתיד שהטילה השופטת, ככספה הפרטי של האם עבור חישוב רכישת חלק האב בנכס על ידי האם [...]"

לטענת האישה, מוטלת האחריות למחצית ההלוואה בגינה נרשמה המשכנתה על בית המגורים שכן הלוואה זו נטלו הצדדים במשותף בחלקים שווים ביניהם ובאופן זה צריכה המשכנתה להיות מוחזרת על ידי שני הצדדים בשווה. כמו כן מציינת האישה כי מסכת העובדות הנוגעת לרישום זכויות הצדדים על ידיהם באופן שאינו שוויוני מלמדת כי השוויון בהחזרת המשכנתה הוא שהביא לאחוז היחסי של חלקו של האיש בסך שלושים ושלושה אחוזים שכן השתתפותו בקניית הנכס הייתה בסך של שבעה אחוזים בלבד ורק מחמת חלקו במשכנתה באופן זהה העלה את חלקו היחסי. בנידוננו, חלקו הארי של הנכס ששוויו היה שלוש מאות שלושים ואחד אלף דולר נקנה בכספי האישה, ואילו חלקו של האיש מבלעדי המשכנתה עמד על כעשרים וחמישה אלף דולר בלבד וכפי שהעיד בעצמו בדיון בתיקים של הצדדים עוד

קודם לסידור הגט. האם מצרפת את מסמכי הבנק מהם נראה בבירור כי הצדדים נטלו את הלוואת המשכנתה נלקחה בחלקים שווים.

עוד מוסיפה האישה לטעון כי האיש עצמו, בסיכומיו מתאריך י"ט בסיוון תש"ע (1.6.2010), כתב בבסיס הבהרת טענתו דאז כי הוא זכאי למחצית הנכס, בניגוד לרשום בטאבו, כי מכך ששולמו על ידו מחצית מתשלומי המשכנתה מהחשבון המשותף נלמד כי הנכס שייך לו ולאשה בשווה. לאמור, האיש מודה בחוב המשותף במשכנתה. רק לאחר שנפסק בזמנו על חלוקה לא שוויונית העלה האיש טענה הפוכה וסותרת את טענתו הראשונית ושחבותו במשכנתה אינה שוויונית. לפיכך תובעת האישה את מחצית תשלום המשכנתה שאותה שילמה במשך שנים ממועד פסק הדין בתביעת הגירושין שאותה הגיש האיש נגדה.

בעניין טענת האיש כי שילם את המשכנתה מחודש נובמבר 2009 ועד דצמבר 2011, טוענת האישה כי האיש מתעלם כי תשלומיו אלו בוצעו כרכיב בדמי מזונות ילדיו כפי שנפסק בביהמ"ש.

האישה מבקשת כי האיש ישלם סך 33,678 ש"ח שהוא מחצית מתשלומי המשכנתה מחודש ינואר 2012 ועד אפריל 2016.

דיון והכרעה - חוב המשכנתה ודמי שימוש

מתקבלת טענתה העקרונית של האישה בעניין חובות המשכנתה. על פי הנתונים, הראיות והאסמכתאות נראה בבירור כי החלק של שלושים ושלושה אחוזים בנכס נבנה על חלקו הזהה בחוב המשכנתה לבנק. מלבד העובדה שהמשכנתה רשומה על שני הצדדים בשווה אף על פי שאין חולק כי חלוקת הנכס אינה בשווה אף ברישומי הטאבו. ומעבר להודאתו של האיש עצמו בסיכומיו מהעבר. לפיכך האיש חייב במחצית המשכנתה למשך כל התקופה שהאישה שילמה את המשכנתה במלואה.

מנגד חייבת האישה שכר דמי שימוש לפי ערך של שליש מעלות שכר הדירה לפי הערכת השמאי הרלוונטית, למשך למעלה משש שנים של מגוריה בדירה החל ממועד סידור הגט בתאריך *** תשע"א (0.0.11). על פי הערכת השמאי (מתאריך ב' באייר תשע"ו -10.5.2016, סעיף 11.2) - "אומדן דמי שכירות ראויים לחודש בגבולות שבעת אלפים ש"ח" - חלקו של האב בשכירות, שאותו חייבת לו האם עומד על סך אלפיים ושלוש מאות ש"ח.

מעלות זו של דמי השימוש יש לקזז את חובת האיש - האב בעלות מדורם של הילדים לפי צרכם בערך של ארבעים אחוז מעלות שכר דירה בסיסי הנדרש לשני ילדים.

כאמור לעיל, עניין המדור אינו בסמכותו של בית הדין ולפיכך בית הדין אינו יכול אלא לקבוע רק את המתווה לפיו יש לקזז מחוב האישה את דמי המדור של הקטינים. גובה דמי המדור בפועל וסכום החיוב במקרה דנן בו יש לאיש בעלות על שליש מהדירה שהקטינים מתגוררים בה - נתונה לסמכותו של ביהמ"ש.

חישוב חובות הצדדים בנושאים שבסמכות בית הדין

לאור האמור להלן חישוב החובות ההדדיים ללא קיזוז וללא התייחסות למדור הילדים שבסמכות ביהמ"ש.

חוב האישה (האם) לאיש (האב):

לאור האמור חייבת האישה דמי שימוש בסך 2,300 ש"ח למשך 74 חודשים שעולים לסך 170,200 ש"ח. עם חובת האישה בחלקה במשכנתה לתקופה הנ"ל שבה שילם האיש את המשכנתה לבדו בסך 15,000 ש"ח התוצאה היא 185,200 ש"ח שחייבת האישה לאיש.

חוב האיש (האב) לאישה (האם):

חוב האיש לפי חישוב זה בגין התקופה שבה שילמה האישה את המשכנתה, ללא התייחסות לחובת המדור שבסמכות ביהמ"ש, הוא 64 חודשים כפול 600 ש"ח כשהתוצאה - 38,400 ש"ח שאותם חייב האיש לאישה.

בסיכום החישוב הכללי, ללא ההתייחסות למדור שהוא בסמכות ביהמ"ש, נמצא שיש 185,200 ש"ח שחייבת האישה לאיש. בהפחתת 38,400 ש"ח - חוב האיש לאישה - עולה חובה לסך 146,800 ש"ח. כמו כן חייבת האם לאב דמי קנסות בסך 25,750 ש"ח ובסך הכול חייבת האם לאב סך של - 172,550 ש"ח. מלבד 29,500 ש"ח שחייבת האם לאוצר המדינה.

מעבר לכך על הצדדים להמשיך לשלם ממועד פסק דין זה את המשכנתה בשווה תוך קיזוז חובת האישה בדמי שימוש של 2,300 ש"ח בחודש. לפי האמור תשלם האישה כל חודש לאיש סך 2,300 ש"ח ולחילופין תמשיך לשלם את כל המשכנתה ותחויב בנוסף בסך של 1,700 ש"ח לאיש.

בנוסף, על הצדדים להוציא את הדירה למכירה מיידית כדי לפרק את השותפות, וכפי שפסק בית הדין מזמן כפי שהובא. בית הדין יוציא צו לפרוק השיתוף בסיוע כינוס נכסים חיצוני בלתי תלוי.

כמובן שלצורך החישוב הסופי יש לקזז מחוב האישה - האם גם את חלקו של האיש - האב בעלות המדור כאשר נושא זה נמצא בסמכותו של ביהמ"ש. בית הדין יוצא מתוך הנחה שביהמ"ש יביא בחשבון עלות המדור את העובדה כי הקטינים התגוררו בדירה ששליש ממנה נמצאת בבעלות האיש - האב והוא משלם עליה משכנתה.

כספי פיצויים

האיש עותר לקבלת מחצית הכספים שנצברו בחשבונם המשותף מכספי הפיצויים - פיצויי שואה שמקבלת האישה מהולנד בגין היותה דור שני לשואה. האישה משיבה וטוענת כי עניין זה הוכרע כבר בפסק הדין משנת 2010. בפסק הדין הוכרע כדבריה שהכספים שייכים לאישה ואינם בכלל האיזון. היא מצטטת את פסק הדין דאז מתאריך י"ב במרחשוון תשע"א (20.10.2010) שבו נכתב בין השאר כדלהלן:

"גם תגמולי הפיצויים שבחשבון הנפרד של האישה שזכאית היא להם מחמת הפגיעות הנפשיות של דור שני ליוצאי שואה, אינה בכלל האיזון והם בכלל הסעיף הנזכר המתמעט מהאיזון [...] לפיכך גם תביעה זו דינה להידחות."

בית הדין הגדול בפסק דין הערעור מתאריך ה' באב תשע"א (5.8.2011) כתב בפסק דינו בתיק דנן (הרבנים הגאונים: הרב ציון אלגרבל, הרב חגי איזירר והרב

אברהם שרמן שליט"א), בזו הלשון: "וכן בנושא הפיצויים בגין השואה יש להגדירם מעצם טיבם וטבעם כנזקי נפש וגוף שלפי החוק הם מוחרגים מכלל נכסי ברי איזון." צודקת האישה בטענתה ולפיכך תביעה זו נדחית.

לסיכום

נפסק: לאחר חישוב חיובה של האם בקנסות ושאר חיובי הצדדים כאשר פסיקה זו היא ללא חישוב המדור שאינו בסמכותו של בית הדין נמצא כי:

א. האישה (האם) חייבת לאיש (האב) סך של 172,550 ש"ח ועליה לשלמו תוך שלושים יום.

ב. בנוסף, חייבת האישה (האם) סך של 29,500 ש"ח לאוצר המדינה ועליה לשלמו תוך ארבעה עשר יום.

ג. כמו כן, על הצדדים להמשיך לשלם ממועד פסק דין זה את המשכנתה בשווה תוך קיזוז חובת האישה בדמי שימוש של 2,300 ש"ח בחודש. לפי האמור תשלם האישה לאיש כל חודש סך של 2,300 ש"ח. לחילופין תמשיך האישה לשלם את כל המשכנתה ותחויב בנוסף לשלם לאיש סך של 1,700 ש"ח לחודש.

ד. דמי הפיצויים שייכים לאישה במלואם, אולם העיקול עליהם יישאר עד לתשלום כל חובותיה של האישה לפי פסק דין זה.

ה. **בית הדין סבור כי יש לבדוק מידית אם יש להכריז על הילדים כילדים נזקקים על כל המשתמע.**

יש לבדוק אם יש להוציא את הילדים מתחת ידי האם ולהעבירם למקום בטוח כדי שלא ימשיכו להיפגע נפשית מהימצאותם ברשות האם.

הסמכות עניין זה של הכרזת הילדים כילדים נזקקים מסורה לביהמ"ש ועל הרווחה וגורמי המקצוע להפנות נושא זה לביהמ"ש.

ו. בית הדין מוציא צו פירוק שיתוף מידי על דירת הצדדים ע"י כונס חיצוני בלתי תלוי. מכירת הדירה אינה תלויה בסעיפים א-ד הנ"ל. בית הדין אינו רואה כל סיכוי למכירת הדירה ע"י הצדדים, ללא כינוס, לאור היכרותו מקרוב את המרחק בין הצדדים כפי שמתואר באריכות בגוף פסק הדין.

לפיכך בית הדין ממנה את עו"ד אברהם שלג ככונס נכסים מצד שני הצדדים. על הכונס לפעול מידית כדי לקדם פעולה זו.

השמאות המעודכנת נמצאת בתיק הצדדים ולפי ההערכה בה, ערך הנכס הינו 2,550,000 ש"ח. ההערכה כוללת מע"מ. על המזכירות להעביר מידית צו מינוי זה לכונס הנ"ל.

על הצדדים לשתף פעולה עם כל הנחייה של הכונס ולאפשר כניסת לקוחות לדירה ללא כל עיכוב והפרעה.

על הכונס לעדכן את בית הדין כל עשרים ואחד יום על מצב הכינוס וקידומו. על הכונס לעדכן מידית את בית הדין על כל עיכוב הנגרם ע"י מי מהצדדים כדי שבית הדין יוציא החלטות ענייניות ומידיות בתיק כדי לקדם את הכינוס.

ז. כל הפרה של פסק דין זה תגרור חיוב מידי בהוצאות.

הרב שניאור פרדס

מצטרפים לפסק דינו המנומק של הגרש"ז פרדס שליט"א.

הרב חיים ו' וידאל

הרב מיכאל עמוס

נפסק כאמור.

ניתן ביום ז' בסיוון התשע"ז (1.6.17).

הרב חיים ו'

**הרב שניאור פרדס
וידאל**

הרב מיכאל עמוס

[\[1\]](#) מתוקן בהתאם להחלטות בית הדין מיום ד' באב התשע"ז (27.7.2017) ומיום ט' באלול התשע"ז (31.8.2017).